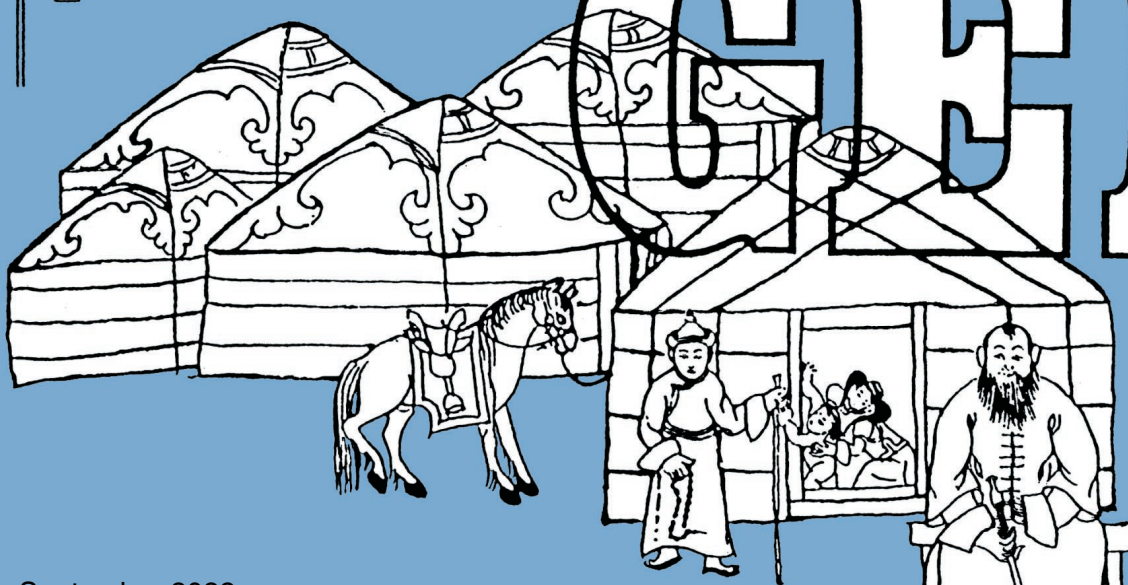

GER

114

September 2022

Dansk Mongolsk Selskab

Ger 114

33. årgang – september 2022

ISSN 0905-9504

Ger er medlemsblad for Dansk Mongolsk Selskab. Bladet udkommer februar, maj, september.

Redaktion:

Jan Koed (ans.)
jk@cadaid.dk
Rolf Gilberg
Bulgan Njama
Bettina Gram

Tryk: Green Graphic ApS**Oplag:** 200 eks.

Oplysninger om adresseændringer og leveringsproblemer meddeles til kassereren.

Formål:

(a) at fremme og udbrede kendskabet i Danmark til mongolerne og deres kultur, især i mongolernes kerneområder i Mongoliet, Kina og Rusland,

(b) at udgive skrifter om mongolerne,

(c) at være samlingsorgan for personer, der interesserer sig for mongoler og deres forhold,

(d) at fremme og udvikle forbindelserne mellem befolkningen i Danmark og mongolerne og

(e) at støtte kulturelt arbejde blandt mongoler og skabe forbindelser mellem videnskabelige, kulturelle, faglige og folkelige organisationer i de respektive lande.

Dansk Mongolsk Selskab**Æresmedlemmer:**

HKH Kronprins Frederik
Søren Haslund-Christensen †
Rolf Gilberg

Bestyrelse:

Anita Garbers
Bettina Gram (sekretær)
Michael Haslund-Christensen
Lars Højer
Jan Koed (kasserer)
Bulgan Njama (formand)
Joshua Thomsen
Chalotte Vad
Tsendkhuu Yadamdorj
Narangerel Davaasuren (sup.)
Chuka Ringgaard (sup.)

Hjemmeside:

www.danskmongolskselskab.dk

Bankkonto: 1551 0007841582**MobilePay:** 83554**Selskabets adresser:**

Sekretær: Bettina Gram
Kastrupvej 90, 1.mf.
2300 København S
tel. 2887 6887
bettinahgram@hotmail.com

Kasserer: Jan Koed

Clara Pontoppidans Vej 41
2500 Valby
tel: 2342 1128
email: jk@cadaid.dk

NGO-projekter:

Bulgan Njama
Fuglebo 2
2000 Frederiksberg
tel: 2613 2106
email: njambu@hotmail.com
I Mongoliet:
nts@magicnet.mn

Medlemskab:

Kontingent:
200 kr. pr. kalenderår for personligt medlemskab.
300 kr. for husstandsmedlemskab.
600 kr. for firmamedlemskab.

Tillæg for medlemmer bosat i udlandet: 50 kr.

Nye medlemmer indmeldes via hjemmesiden under menupunktet *Bliv medlem*.

Bold er en handlekraftig og frihedselkende ung mand, der foretrækker at leve som selvstændig iværksætter i stedet for sit faste arbejde som minearbejder. Han interesserer sig meget for miljø og bæredygtighed og betragter minedriften med stor skepsis. Han bor til daglig i Sydgobi i hovedbyen Dalanzadgad, men er her taget på udflugt til 'Ørnedalen' 62 km vest for Dalanzadgad.

Foto: Bettina Gram

Indhold

Prinsen i Princeton	3
Kurmanjan Datka	6
Realpolitikens ABC	7
Grøntsager i Gobiørkenen	10
Henning og Werner blev spået af Pu-uva en mongolsk shamankvinde	13
Råstoffer:	
forbandelse eller velsignelse	16
I Haslund-Christensens fodspor	20
Aktuelt	26
Ny jernbane åbnet	26
Byudvikling i Erdenet	30
DMS nyt	31

Prinsen i Princeton

En rund fødselsdag var »undskyldningen« for, at familien Gilberg tog på ferie til New York i april 2022. »Vi slog os ned hos familien i Hoboken, som ligger i staten New Jersey lige overfor Manhattan, så det var nemt at nå til NYC.« Sådan begynder Rolf Gilberg beretningen om sit møde med vennen prins Bache.

Nu da vi var på disse kanter, ville det være hyggeligt at hilse på en gammel ven, Prinsen. Jeg havde på forhånd ladet ham vide, at noget sådant kunne gå hen og ske. Han var begejstret. Det blev aftalt, at Prinsen ville komme i egen bil og hente os på Palmesøndag 10. april 2022, kl. 12.

Det viste sig at være en ikke tilfældig bil, men en stor solid 4-hjuls-sag, som Prinsen håndterede elegant gennem de mange motorveje. I bilen begyndte samtalen allerede at mindes gamle dage, da Bache var i København i 1990. Man kunne mærke, at de gamle bånd stadig var der. Vi havde en god køretur de 2 timer til Princeton.

Princeton

Princeton ligger midt på en lige linie mellem New York City og Philadelphia, en mindre by med 30.700 indbyggere (2020: 70% hvide, 15% asiatiske, 9% spanske, 6% sorte), men en meget kendt universitetsby. Princeton blev først omtalt i 1724, altså for snart 300 år siden. I den amerikanske verden er det noget meget gammelt. Måske blev byen opkaldt efter en prins. Efter en amerikansk sejr i 1777 i Frihedskrigen blev Princeton sæde for den kommende amerikanske regering, før den flyttede til Washington DC. Siden 1945 har New Jersey's guvernørs officielle bolig ligget i byen.

Princeton University kom i 1756 fra Newark (1746). Det er et af USA's ældste universiteter og et af verdens mest prominente forskeruniversiteter. Det er en meget dyr skole at gå på. Man vil kun have 8.500 studerende, så det er elitens skole. Berømte amerikanere er blevet udklækket derfra. Kvinder fik først adgang i 1969. Universitetet har et af verdens største universitetsbiblioteker.

Prinsen

Bache er en dygtig og rolig chauffør. Man føler sig fuldstændig afslappet og nyder turen. De sidste kilometer gennem Princeton gik det

Rolf, Bache og Shurra skåler ved middagsbordet, mens Dölma foreviger det sjældne øjeblik.

zig-zag ad mindre veje, indtil vi pludselig kørte op foran hans hus, et imponerende et af slagsen. Selvfølgelig bor en prins i et sådant hus. Det vender vi tilbage til.

Bache skyndte sig ind i huset, Dölma og jeg fulgte efter. Baches kone Shurra var parat med kaffe, men Bache havde andre planer. Han ville først give os den store bytur, hvor vi kunne opleve universitetet. Så vi satte os i bilen igen, og Bache kørte sin rute.

Bache kørte os rundt i universitetsområdet forbi lærerboliger og kollegier for studerende. Alt sammen bygget i »universitetsstil«. Det var faktisk en spændende oplevelse at se det kæmpestore universitet, som fylder 2½ km². Bache parkerede bilen, og vi gik rundt blandt bygningerne, som var bygget i en byggestil à la engelsk middelalderuniversitet. Man følte sig hensat til Oxford i England, hvilket sikkert ikke var nogen tilfældighed.

Bache var stolt over at kunne vise det frem, og vi var tydeligt imponerede. Der blev fotograferet. De pompøse bygninger i natursten fortsatte og fortsatte. Havde det ingen ende?

Det havde turen. Vi gik tilbage, ikke til bilen, men til en kaffebar, *Chez Alice Patisserie*, hvor Bache bød på kaffe med jordbærkage. Bache har en sød tand, kunne man fornemme.

Så gik turen hjem, hvor Shurra havde lavet en fin middag til os i spisestuen. Det smagte dejligt, og vi hyggede os rigtig meget. Efter dessert og kaffe skulle jeg så forsøge mig som journalist, hvilket ikke er min stærke side. Hurtigt gik snakken om gamle minder, og Bache var også nysgerrig om Danmark.

Bache Johnghar

Bache er født i Træ-Fårets år (1955) og er altså 67 år. Han er Chahar-

mongol og tilhører den gruppe, som for hundrede år siden blev flyttet fra Chahar i Indre Mongoli til Xinjiang. Bache kom fra Det Historiske Institut ved Xinjiangs Akademi for Socialvidenskab i Urumchi til Danmark i 1990.

Baches hovedformål med sit besøg var at studere de af Haslund-Christensen indsamlede bøger på mongolsk, som befandt sig i de mongolske bogsamlinger på Det Kongelige Bibliotek og de mongolske samlinger på Nationalmuseet. Bache ville lede efter oplysninger om sit folk. Bache boede i Carlsbergbyen. Ud over bogstudierne havde Bache også tid til at opleve København.

I begyndelsen af 1991 havde Bache skaffet sig kontakt til USA, og snart var han smuttet derover. Først slog han sig ned i New York

Baches stue må siges at være en prins værdig.

Baches selvbyggede hus. Man ser Baches kone Shurra i hvid overdel, nedenfor står Dölma og Bache.

City. Jeg husker, at jeg eftersendte til ham hans 400 kg bøger, som han stolt fremviste, da vi besøgte ham i Princeton.

Baches kone Shurra og søn kom tidligt til ham i USA, omkring 1991. Shurra arbejder i medicinalindustrien, og sønnen har nu en højere uddannelse.

I 1992 fandt Bache vej til Princeton. Han købte et billigt, faldefærdigt hus i et roligt og meget grønt kvarter. Bache gik så ind i byggebranchen, og i løbet af de følgende år byggede han sit eget hjem. Først rev han det gamle hus ned, og så byggede han et nyt – et imponerende arbejde.

1995 havde Bache et *Scholarship at Colombia City* som *visiting scholar* et par år.

I tidens løb har Bache været og er tilknyttet forskellige organisationer, hvis fokus har været økologi. For eksempel: (1) *Special Advisor for United Nations Global Digital Health Initiative* med sæde i New York, (2) *Senior Executive Officer i World Tourism Union*, (3) *Consultant to Michael Graves*, (4) *Executive President to WorldEcongress*.

Bache fortalte mig om en hændelse med et dansk firma, der byggede vindmøller i Xinjiang-provinsen, hvor Bache tidligere boede i

Kina. Med sin viden om lokale forhold og vestlig tankegang rådgav Bache det danske firma med at opbygge en vindmølleforretning. Ud over mongolsk taler Bache flydende kinesisk, uigur, kasakh og engelsk, så han var den rette mand.

Det viste sig, at et kinesisk firma skulle varetage vedligeholdelsen af vindmøllerne. Kineserne forklarede, at det kunne de ikke, hvis de ikke havde fuld indsigt i teknologien bag. Det danske firma nølede lidt, men måtte til sidst give kineserne de ønskede data. 2 år senere dukkede der et kinesisk firma op i nabo-byen med fuldstændig tilsvarende teknologi. I løbet af 2-3 år mistede det danske firma sine kunder og måtte lukke.

Der gik så et årti, og Bache blev inviteret til Kina for at se, hvor godt et vindmøllefirma i Xinjiang klarede sig. Direktøren i firmaet pralede voldsomt med, hvor godt kinesisk knowhow havde klaret sig. Bache var ikke imponeret, men fortalte direktøren, at det ikke var kinesisk knowhow, men derimod dansk knowhow, som firmaet byggede på.

Hvordan kunne Bache vide det? Det kunne han, fordi han var der, da tingene skete. Direktøren blev lidt slukøret, og sagde noget om, at ingen havde fortalt *ham* forhistorien.

Bache sagde til mig, at den slags sker hele tiden i Kina. De tror, at det er deres egne opfindelser, mens det i virkeligheden er teknologi, som kommer fra Europa.

Hver gang Bache besøgte Kina dukkede det hemmelige politi op og fulgte ham. Bache havde lært at udpege dem og tog det forholdsvis roligt. Men selvfølgelig er det irriterende altid at have det hemmelige politi på slæb.

Der blev talt meget om Baches tid i Danmark. Ved at se mig, dukkede der mange minder frem i Baches hukommelse, hvilket han var glad for.

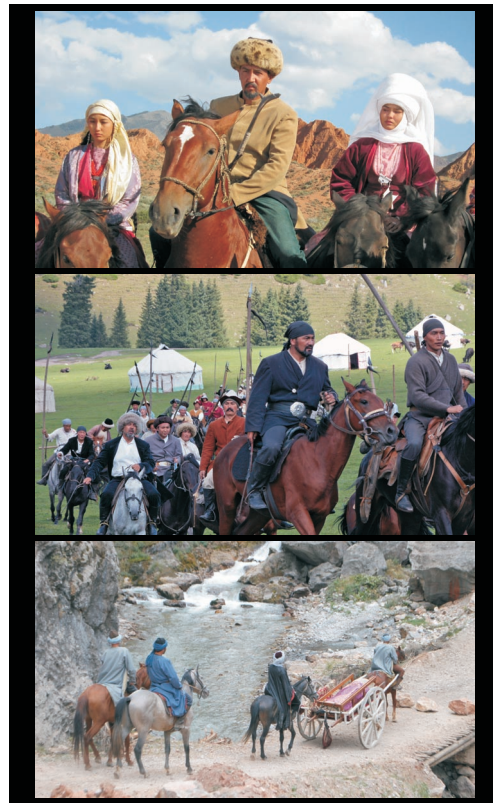
Dagen gik på hæld i Princeton. En sidste kop kaffe, og så tog vi af sted. Denne gang tog Shurra med, så Bache ikke skulle køre alene hjem. Vi var tilbage i Hoboken kl. 21.30 efter en oplevelsesrig dag. ■

Rolf Gilberg

Foto side 3: Bache og Rolf nyder kaffe og kage på kaffebaren *Chez Alice*.

Se også Ger 1:17 (1990) og Ger 103:8-9 (2019).

Kurmanjan Datka

I 2014 fik filmen om Kurmanjan Datkas fantastiske liv premiere på Montréal World Film Festival i Canada. Filmen foregår i Altai med smukke landskaber. Man ser kirgisernes ger, dragter og masser af ryttere i storslåede landskaber. Man bliver revet med, især hvis man ved lidt om den historiske baggrund.

I starten troede jeg, at det var en eventyrfilm jeg så, men langsomt gik det op for mig, at den handlede om kirgisernes historie og kamp for en selvstændig stat. Den fik de så først i 1991. En sibirisk tiger optræder flere gange i filmen. Der er 3-4 skuespillere, som spiller Kurmanjan, fordi historien strækker sig over hele hendes 96-årige liv.

Rolf Gilberg

Kurmanjan (1811-1907) var datter af Mamatbay fra den kirgisiske klan Mungush, hvis land lå klemmt inde af Kokand, Bukhara og Rusland. Hun blev som 18-årig giftet bort til en mand, hun ikke havde set før. Det gjorde hun først ved brylluppet.

Hun var så utilfreds med ham, at hun stak af, hvilket var imod traditionerne. Hun flygtede, først til Kina, senere vendte hun igen tilbage til sin familie. I 1832 forelskede hun sig i Alimbek Datka, som var guvernør over Andijon-provinser i Kokand Khanatet. Datka er en titel, som betyder »den retfærdige leder«. Han var betaget af hendes mod som kvinde. De blev gift og fik nogle børn.

Alimbek ønskede at samle alle kirgisere i en stat og overtale dem til at standse indbyrdes krig. Han kæmpede imod zarens hær. Ved et paladskup blev Alimbek myrdet i 1862. Kort efter blev enken Kurmanjan udråbt

som leder af både Bukharas Khanat og Kokands Khanat. Kurmanjan fik titlen Datka, og folket så meget op til hende og fulgte hende i tykt og tyndt. Hun var et meget klogt menneske, som passede godt på sit folk.

I 1876 var Rusland i gang med at besætte området. Hun kæmpede ikke imod, da for mange af hendes folk ville dø. Hun mistede flere af sine børn, bl.a. var hun til stede ved sin søns henrettelse.

I 1906 fik hun besøg af Baron Carl Gustav Emil Mannerheim (som senere hen blev Finlands præsident).

Kurmanjan Datka
Queen of the Mountains

Instruktion og manuskript:
Sadyk Sher-Nyaz

Kirgisien 2014. 131 min.
www.youtube.com/watch?v=I3H86R3zx3E

Realpolitikens ABC

Mongoliets reaktion på Ruslands overfald på Ukraine

Foto: B. Rentsendorj

Invasjonen i Ukraine lægger et pres på alle Ruslands nabolande. Det gælder ikke mindst Mongoliet. Hvordan reagerer et land, der til stadihed holder folkeretsfanen højt udadtil, over for en nabo, som man gennem årtier har plejet gode forbindelser med, og hvis indbyggere af befolkningen kaldes »vores ældre brødre«? Et land hvis vrede man frygter samtidig med, at man er påpasselig med ikke at provokere eller blot irritere den mægtige nabo.

Mongoliets geopolitiske status som demokratisk indlandsstat, omgivet af verdens to største autokrati-

er Kina og Rusland, tillader kun et yderst begrænset manøvrerum for mongolsk udenrigspolitik. Landets økonomi lider allerede massivt som følge af coronapandemien og den gennem flere måneder lange spærring af grænsen til Kina. Hvordan agerer Mongoliet i denne nye situation?

Balancegang mellem naboer

De to vigtigste principper i Mongolsk udenrigspolitik er gode og ligeværdige relationer til de to eneste naboer Rusland og Kina samt

»den tredje nabos politik«. Sidstnævnte betyder, at alle andre centrale aktører i geopolitikken opfattes som Mongoliets naboer. Også for dem gælder det – hvad enten det drejer sig om stater eller internationale organisationer – at der om muligt skal stræbes efter gode og langsigtede relationer. Den tredje nabo tjener billedligt talt også som en balancestang i et tovtrækkeri mellem de to autoritære naboer. Det betyder i realiteten, at Mongoliet påtager sig at undgå konflikter, at deltage aktivt i internationale organisationers arbejde og ikke mindst at understrege

betydningen af at overholde folkeretten.

Især det sidste punkt burde føre til, at Mongoliet i den aktuelle konflikt tager Ukraines parti. Ikke desto mindre forekommer den officielle mongolske reaktion på Ruslands folkeretsstridige fremfærd at være mere end tilbageholdende.

Pragmatisme og opportunistik

Først 6 dage efter krigens udbrud, 2. marts 2022, henvendte den mongolske udenrigsminister sig til pressen med en udtalelse, som pegede på nødvendigheden af at »løse den kritiske situation i Ukraine ad diplomatiets og forhandlingens vej« og videre, at »Mongoliets standpunkt er i fuld overensstemmelse med den nationale sikkerhedsdoktrin og udenrigspolitik, at landet fører en åben, fredelig og flerstrengt udenrigspolitik.« Ved slutningen af den kortfattede erklæring bebudede hun en udførlig, officiel udtalelse fra Mongoliets Nationale Sikkerhedsråd »i de kommende dage«. Indtil dato, 24. marts 2022, er dette den eneste officielle reaktion fra den mongolske regering på det russiske overfald på Ukraine. Ved afstemningen i FN's generalforsamling 2. marts 2022 om resolutionen »Aggression mod Ukraine« undlod landet at afgive sin stemme.

Indlandsstatens yderst tilbageholdende ageren i denne situation skyldes primært dens særlige geopolitiske beliggenhed, der medfører en stærk afhængighed af begge dens naboer. 98% af alle olieprodukter og 28% af landets samlede import kommer fra Rusland. Næsten 90% af al eksport går til Kina, mens over 33% af importen kommer derfra. Eksportandelen af BNP udgør i alt næsten 60%. Mongoliets eneste anvendelige erhvervshavn ligger i Kina. I tilfælde af en alvorlig konflikt med en af sine naboer, der i tilfældet Ukraine-krigen aktuelt synes

at være på samme side, må Mongoliet påregne voldsomme konsekvenser for sin økonomi og dermed for landets samfundsmæssige og politiske stabilitet.

Parallelt med undladelsen af at tage stilling i konflikten tog Mongoliet ved krigens begyndelse nogle initiativer, der syntes at række ud over den rene pragmatisme. På dagen for den russiske invasion, 24. februar 2022, mødtes den belarussiske ambassadør med den mongolske minister for fødevarer, landbrug og letindustri samt Ulaanbaatars borgmester. Dagen efter arrangeredes et møde i den bilaterale Kommission for Handel og Teknisk Samarbejde mellem Mongoliet og Belarus. 4 dage efter krigsudbruddet, 28. februar 2022, underskrev Mongoliet og Gazprom en aftale om at indlede de tekniske undersøgelser af en naturgasledning fra Rusland til Kina. I forlængelse heraf arrangeredes i perioden 7.-11. marts 2022 et arbejdsbesøg for den mongolske minister for minedrift og sværindustri, G. Yondon, i Rusland og Belarus.

Solidaritet med Ukraine og forståelse for Rusland

Selv i det i historisk sammenhæng ruslandsvenlige mongolske samfund bliver timingen for intensiveringen af relationerne mellem Mongoliet på den ene side og Rusland og Belarus på den anden bemærket. Den tidligere mongolske præsident Ts. Elbegdorj ytrede åbent sin støtte i de sociale medier til det ukrainske folks kamp for dets suverænitet og udtalte kras kritik af den russiske regerings fremfærd. I det hele taget reagerede oppositionspartiet Demokratisk Parti skarpt på det russiske overfald på Ukraine. I partiets officielle erklæring blev Rusland kritiseret for indsatsen af militære styrker og bruddet på den territoriale integritet og

Ukraines suverænitet. Medlemmerne af partiet udtalte sig åbent i vendinger som »i solidaritet med det ukrainske folk ...«

Det er ikke alene i politiske sammenhænge, Ukrainespørgsmålet splitter. Det gælder også bredt i det mongolske samfund. Støtten til begge parter i konflikten – solidaritet med Ukraine og forståelse for den russiske »reaktion på truslen fra Vesten« – manifesterer sig ikke alene i de sociale medier, først og fremmest Facebook. 1. marts 2022 fandt der en mindre demonstration mod krigen i Ukraine sted, der blev forstyrret af en højreorienteret gruppering, så at politiet til sidst måtte gribe ind. Nationalisterne begrundede aktionen med deres bekymring for Mongoliets nationale sikkerhed, som ville være truet i tilfælde af en uenighed med Rusland. En argumentation der minder meget om det socialistisk prægede regeringsparti.

De statslige myndigheder undlod i vidt omfang at kommentere disse sammenstød. Det gjaldt også nogle demonstrationer arrangeret af ukrainske statsborgere med bopæl i Mongoliet med deltagelse af den tidligere præsident Ts. Elbegdorj. Noget tyder dog på, at folkestemningen overvåges nøje: fx forlangte politiet af en af de største melfabrikker i landet, Altan Taria LLC, at man fjernede et ukrainsk flag, der var hejst på fabrikkens område i solidaritet med Ukraine. Firmaet fulgte opfordringen.

De beskrevne hændelser handler dog mest om enkeltstående episoder end om en vedvarende debat eller en dybtgående samfundsmæssig uenighed. Sympatitilkendegivelser i konflikten har langt mindre bevågenhed i den mongolske befolkning, end hvad der fx gælder for Tyskland. Også når der i de russisk-sprogede mongolske Facebook-grupper i stigende omfang stilles spørgsmål om indrejse- og arbejds-

The screenshot shows a news article from the website MONTSAME. The article is titled "Mongolia to provide USD 200 thousand in humanitarian assistance to Ukraine" and is categorized under "POLITICS". The author is Erdenejargal.E, with the email e.erdenejargal@montsame.gov.mn. The article is dated 2022-04-04 17:22:07. The main image shows the Mongolian flag and the Ukrainian flag flying side-by-side against a blue sky with white clouds. Below the image, the text reads: "Ulaanbaatar /MONTSAME/. At its irregular meeting held today, the Cabinet resolved to provide USD 200 thousand as humanitarian assistance to Ukraine. USD 150 thousand of the assistance, which will be allocated from the Government's reserve fund, will be provided to Ukraine through UN Crisis Relief and the rest will be transferred via International Red Cross and Red Crescent Societies, reported Spokeswoman of the Prime Minister Ch.Bolortuya."

Mongoliet donerer 200.000 USD i humanitær bistand til Ukraine. Pressemeldelse fra det statslige mongolske nyhedsbureau MONTSAME udsendt 4. april 2022.

betingelser for russere og ukrainere, handler det stadig om enkelttilfælde. Man kan ikke heraf slutte, at den politiske debat i Mongoliet påvirkes af en øget indvandring fra Rusland eller Ukraine. Det er ligeledes usandsynligt, at en større eksponering af de russiske aktiviteter i de mongolske medier ville bevirke en stigende interesse for krigen blandt mongolerne.

Når principperne når til grænsen

Bortset fra nogle problemer i begyndelsen med at evakuere mongolske studerende fra Kharkiv og Kiev, der hurtigt fandt sin heldige løsning, synes der ikke – i hvert fald for nuværende – at være nogle sikkerhedspolitiske konsekvenser for Mongoliet af krigen. De største og mest langsigtede udfordringer, set fra et mongolsk standpunkt, er snarere de økonomiske udsigter. Lukningen af den mongolsk-kinesiske grænse i oktober 2021 som føl-

ge af den strengt håndhævede kinesiske nul-covid-strategi påvirker allerede negativt leverancekæderne og vareudbuddet i Mongoliet. En afbrydelse eller indskrænkning af transportkorridoren gennem Rusland forårsaget af de gensidige restriktioner mellem EU og Rusland forværrer yderligere den mongolske økonomi. En delegation fra EU fører en intensiv dialog med Mongoliet om mulighederne for at minimere skaderne.

Bortset fra dette kan Mongoliets officielle reaktion komme til at kompromittere landets udenrigspolitiske strategi. Selv på baggrund af Mongoliets afhængighed af Rusland og Kina, som beskrevet i det foregående, forekommer den tætte dialog mellem Mongoliet og Belarus hhv. Rusland på selve dagen for krigsudbruddet og i dagene derefter utidig. Fra mongolsk hold retfærdiggøres det med, at møderne havde været forberedt gennem lang tid. Man må dog betvivle, at en udsæt-

telse af møderne ville have medført de frygtede, tungtvejende sikkerheds- og samfundsmæssige konsekvenser. Mongoliets handlemåde kan i denne forbindelse tolkes som en noget anløben opportunisme. I det gunstige øjeblik, hvor Rusland og Belarus formentlig angler efter normalitet i de internationale relationer for at eliminere deres egen isolation, kan det at pleje egne interesser, uden nogen skelen til et eklatant brud på folkeretten, udnyttes af forhandlingspartneren. ■

Viktor Frank

Artiklen er publiceret i *Auslandsbüro Mongolei, Länderbericht*, marts 2022, under titlen *Realpolitik nach Lehrbuch: Reaktion der Mongolei auf den russischen Überfall der Ukraine*. Oversat fra tysk af Jan Koed.

Viktor Frank er leder af *Auslandsbüro Mongolei*, som er en del af det verdensomspændende netværk under *Konrad-Adenauer-Stiftung e. V.* www.kas.de/mongolei

Medlemmer af grøntsagskooperativet i Erdenedalai i Gobiørkenen.

Grøntsager i Gobiørkenen

Trods krisetid med høj inflation, nabolandet Ruslands krig i Ukraine og efterdønningerne af en hård coronakrise boomer iværksætteriet i Mongoliet. Både unge og gamle har succes som selvstændige. Opskriften er en cocktail af hårdt slid, iværksætterkurser og et umætteligt hjemmemarked.

Fem kvinder og to mænd står forsamlet på en vindblæst bakketop med udsyn til den lille by Erdenedalai i Gobiørkenen i det sydlige Mongoliet. Iklædt en koboltblå deel står Narantuya, en lille sej kvinde på 55 år, med en stor mission. Hun peger på et indhegnet, bart stykke jord på omkring 400 m² lige ved siden af.

»Vi har store planer med jorden,« siger Narantuya og smiler underfundigt. Grunden ligner til forveksling resten af det omkringliggende, knastørre ørkenlandskab, men

»snart vil jordstykket være dækket af lange rækker af kartoffelplanter,« forklarer hun.

For et fremmed og utrænnet øje ser den småstenede, tørre jord ikke umiddelbart ud, som om at ørkenlandbrugsprojektet har gang på jorden. Men Narantuya garanterer, at det kommer til at ske. Jorden er frodig, så snart den tilføres vand og får den rette pleje.

Hun ved, hvad hun taler om, da hun er selvstændig grøntsagsproducent og uddannet som agronom.

Hun startede med at dyrke afgrøder til familien. Så begyndte hun i det små at sælge grøntsager til sine naboer i Erdenedalai, der er det administrative centrum i distriktet af samme navn i Dundgobi-provinsen, 275 km syd for Mongoliets hovedstad, Ulaanbaatar.

Lokale grøntsager efterspurgt

»Jeg kunne sælge mange flere grøntsager, end jeg kunne nå at producere, for folk var vilde med sma-

På det knastørre indhegnede jordstykke vil grøntsagskooperativet dyrke kartofler, som vil få tilført vand fra en nærliggende brønd.

Drivhuse og kunstvanding på friland i Gobi i Dalanzadgad, 360 km syd for Erdenedalai.

gen af mine gulerødder, agurker og tomater. De var friske i modsætning til de importerede grøntsager i butikkerne,« siger Narantuya og fortæller, at det var sådanne tilbagemeldinger fra kunder, der gav hende ideen til at blive selvstændig.

Hun havde brug for at få styr på budget, forretningsplan og skatte-regler. Derfor deltog Narantuya i et iværksætterkursus hos ngo'en NTS, Socialt Partnerskab Netværk, der har base i Ulaanbaatar og har en lokal afdeling i byen. Med en opsparring fra indtægter fra grøntsagssalget i baghånden og hjælp fra NTS ansøgte hun de lokale myndigheder om et treårigt iværksætterlån og fik det.

»Så startede jeg mit eget firma, og det har jeg ikke fortrudt,« siger Narantuya, som egentlig kunne tage den med ro, da hun er pensionist; men hendes virkelyst slutter ikke med etableringen af sit firma.

De syv mennesker rundt om hende vidner om, at hun for alvor har fået blod på tanden og vil satse på grøntsagsproduktion i stor skala. De er alle medlemmer af det kun én måned gamle grøntsagskooperativ *Den rige skov*, som Narantuya er initiativtager til og formand for.

Udover de fremmødte består kooperativet af yderligere 16 medlemmer fra byen. Planen er, at koopera-

tivet udover kartofler skal dyrke og sælge grøntsager som bl.a. kål, løg, gulerødder og salat. Narantuya oplærer de andre i dyrkning af afgrøder, jordpleje og vanding. Og afgrøderne er ikke tilfældigt valgt.

Markedsundersøgelse

»Vi har lavet en markedsundersøgelse fysisk og via Facebook, hvor vi har spurgt over 200 lokale beboere om, hvilke grøntsager de foretrækker. På baggrund af undersøgelsen har vi lagt en plan for produktionen i 2023,« fortæller Enkhmaa på 37 år, en høj kvinde klædt i en lyseblå deel og administrerende direktør i kooperativet.

Hovedparten af grøntsager, der kan købes i Erdenedalai-distriktet, som er på størrelse med Sjælland og med under 6.000 indbyggere, er importeret og transporteret hele vejen dertil fra hovedstaden. På en stor del af strækningen er der ingen asfalt, og hjulsporene er formet direkte på steppen. De få lokalt producerede grøntsager er i meget høj kurs hos forbrugerne.

»Vores undersøgelse viser, at folk hellere vil købe lokalt. Derfor tror vi på, at vi kan sælge vores grøntsager ikke blot her i byen, men i hele distriktet, ja, måske endda uden for distriktet,« siger Enkhmaa,

der er uddannet som hotelbestyrer og bl.a. har arbejdet i Sydkorea et par år, før hun slog sig ned i Erdenedalai med mand og to børn.

Import fra Rusland og Kina

Mongoliet importerer hovedparten af alle grøntsager og de fleste andre fødevarer, forbrugsgoder, byggematerialer m.m., foruden naturressourcer som bl.a. fossile brændstoffer og træ.

Nabolandene Rusland i nord og Kina i syd står tilsammen for knap 80% af Mongoliets samlede import. Kina aftager desuden 75% af Mongoliets samlede eksport, som hovedsageligt består af råstoffer som fx kul og kobber. Tallene er fra Mongoliets Nationale Statistikkontor (2022).

Det betyder, at Mongoliet er stærkt økonomisk afhængig af sine to store naboer. Landets nuværende regering, som ledes af det socialdemokratiske Mongoliets Folkeparti, opmuntrer bl.a. befolkningen til iværksætteri. Målet er at skabe større økonomisk uafhængighed bl.a. via en øget egenproduktion og udvidet eksport af varer.

I Erdenedalai falder de lokale myndigheders støtte til iværksættelse i tråd med regeringens politik. Udover at tilbyde lån til iværksæt-

tere som Narantuyas stiller de fx også kooperativet *Den rige skov* yderligere tre jordstykker og to drivhuse gratis til rådighed i en periode på 3 år. Formålet er at fremme lokal produktion af grøntsager. Når de 3 år er gået, skal kooperativet betale for leje af jorden.

En vej ud af fattigdom

»En initiativrig iværksætter som Narantuya og de mange stærke og aktive medlemmer i grøntsagskooperativet samt deres professionelle tilgang indikerer, at kooperativet højst sandsynligt vil være i stand til mere end blot at dække Erdenedalai-distriktets behov for grøntsager. De kan meget vel komme til at sælge til store områder af Gobi. Desuden er der et enormt potentiale for at sælge afgrøder til den dominerende hovedstad, hvor over halvdelen af indbyggerne bor, da dens direkte opland har et begrænset antal grøntsagsproducenter.«

De flotte karakterer falder fra den danske virksomhedskonsulent Jes Colding, der i maj 2022 besøgte Narantuya og de andre medlemmer af grøntsagskooperativet i Erdenedalai.

Jes Colding har i 25 år arbejdet som international forretningsmand og i de seneste 15 år som konsulent for små og større erhvervsdrivende rundt om i verden. De sidste 7 år med opgaver bl.a. i Mongoliet for det Danida-støttede projekt Skabelse af ansvarlige og bæredygtige samfund i Mongoliet, som den danske ngo Dansk Mongolsk Selskab gennemfører i samarbejde med den mongolske partner NTS. Projektet har som mål at afhjælpe fattigdom i landets lokalområder ved bl.a. at tilbyde iværksætterkurser og rådgivning til virksomheder.

Jes Colding har besøgt henimod 50 virksomheder rundt om i Mongoliet og siger, at iværksættere som Narantuya ikke er et særsyn. Tvært-

Narantuya i midten med sin mand, Jargal-saikhan (tv), og kooperativmedlem Enkh-maa (th).

Virksomhedsrådgiver Jes Colding på virksomhedsbesøg i Mongoliet, her hos 67-årige Narangerel, som producerer genbrugsprodukter i Dalanzadgad.

imod oplever landet i disse år en stigende interesse for iværksætteri:

»Mongoliet oplever et sandt boom af iværksættere, som forbedrer deres familiers levevilkår og skaber økonomisk vækst i betrængte lokalområder. Det vilde er, at det lykkes for de fleste af dem på trods af krisetid med høj inflation og efterveer af coronapandemien, hvor landet oplevede en meget hård nedlukning,« siger han.

Krisen kradser

Iværksætternes succes står rigtigt nok i stærk kontrast til, at landet befinder sig i en økonomisk krise. I juni 2022 lå inflationen i Mongoliet på over 16%, den højeste inflationsrate siden 2009, ifølge det statslige mongolske nyhedsbureau *Montsa-*

me. I 2020 levede knap 28% af landets befolkning under Verdensbankens fattigdomsgrænse på ca. 13,50 kr. om dagen, viste en fælles undersøgelse fra Mongoliets Nationale Statistikkontor og Verdensbanken baseret på husholdningers forbrug.

Ruslands krig i Ukraine og deraf følgende stigende energipriser og øget inflation er en del af årsagen til krisen. Desuden oplever Mongoliet et dalende salg af kul til Kina, der som følge af sin nultolerancepolitik under coronapandemien har haft langvarige grænselukninger med deraf følgende manglende eksportmuligheder for Mongoliet.

Sparsom lokalproduktion

Hvordan er det muligt, at virksomheder kan åbne og få succes i krisetid?

»Opskriften på succes er i min optik en cocktail af hårdt slid, iværksætterkurser og et umætteligt hjemmemarked,« siger Jes Colding og fortsætter: »Lokalproducerede varer er generelt set stadig begrænsede i Mongoliet, hvilket gør, at iværksættere med den rette viden om og lyst og evne til at drive virksomhed har pæne chancer for at slå igennem og endda drive det vidt. Foretagsomme mongolske iværksættere, unge som gamle, har fået øjnene op for, at de kan forbedre deres økonomi ved at starte bæredygtige virksomheder inden for mange forskellige brancher.« ■

Tekst og foto:
Bettina Gram

Bettina Gram, sekretær i DMS' bestyrelse, besøgte i maj 2022 selskabets ngo-projekt i Mongoliet med henblik på at informere om projektet i Danmark.

Artiklen er også publiceret i det uafhængige netmedie POV International <https://pov.international>

Henning og Werner blev spået af Pu-vua en mongolsk shamankvinde

af

Henning Haslund-Christensen, Werner Jacobsen, Halfdan Siiger

Rolf Gilberg

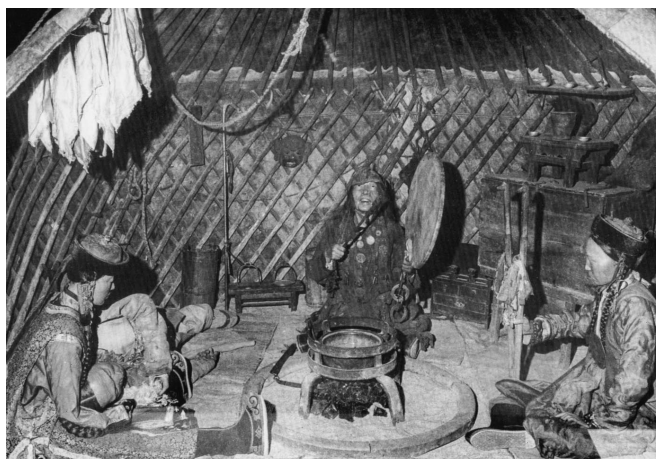
III

Kvindelige shamaner

Jacob skrev 1. februar 1939 et brev til sine forældre i Danmark. Det starter med: »Da julen var forbi rejste Haslund og jeg på en tur mod øst.« De var ledsaget af to mongoler. På turen så de nogle børn lege »død troldkvinde«, og Jacob fortæller i brevet de detaljer, som han har givet i sin artikel. Her fremgår det, at både Haslund og Jacob oplevede pigelegen samtidig. Jacob så den således ikke på en tidligere rejse, som han ellers skriver.

Videre i brevet står der: Vi havde ikke ventet at finde den gamle religion [= shamaner] i disse egne. Vi besøgte flere troldkvinder. De er meget svære at komme i kontakt med, og i reglen får man ikke lov til at komme i nærheden af dem, for de tror, at vi kommer for at stjæle noget af deres blod. Kan man komme af sted med at rive en troldkvinde, så der kommer lidt blod, mister hun sin magt over en, det er en af grundene til, at de er sky.

Dagen efter besøget hos Otoron kom jeg sammen med min mongol uforvarende ind i et telt, hvor der var en troldkvinde, fordi vi havde hørt, at der i

Haslunds opstilling af shamanteltet på Nationalmuseet i 1947.

det telt skulle være en gammel bronze. Den kvindelige shaman her var 30-40 år gammel, nydelig af udseende, af et intellektuelt, men køligt væsen. Hun bar ikke det normale hovedtøj, men havde blot håret flettet i to fletninger

Werner Jacobsen i miden og Kaare Grønbech i selskab med en kvinde, der var ansat til at reparere tøj og telte.

med en firkantet sølvdåse i hver. Dette hovedtøj tydede på, at hun ikke var gift. På grundlag af hovedtøjet formodede Jacob, at hun var Barak-mongol. Hun havde en yngre broder, der var lama. Dette er et eksempel på, hvor blandede de religiøse forhold kan være. I hendes telt fik jeg nogle syle og bronzer. Imidlertid blev hun bange for, at jeg ved hjælp af disse syle, skulle prikke hul på hende og gennem blodet tilvinde mig en uretmæssig

indflydelse over hende. Hun lavede derfor en hysterisk scene. Hun blev meget vred, og sagde, at hun godt vidste, at jeg bare var kommet for at få noget af hendes blod, men at hun nu skulle mane alle onde ånder i mig, så jeg ville svulme op og til sidst eksplodere.

Skønt de unge mongoler på mange måder har brudt med de gamle traditioner, er de alligevel meget bange for disse troldkvinder. Da jeg næste dag havde lidt hovedpine var Grøntjok meget bekymret, da han troede det var troldkvindens spådom, der var gået i opfyldelse.

Et andet sted, hvor vi var sammen med Haslund, var vi heldigere, for der inviterede en troldkvinde os til at overnatte. Vi overværede en seance. Det var meget spændende, men det bliver for langt at berette om her.

Forfatterens udgave af shamanteltet udstillet på Nationalmuseet i 1986.

Her fortæller Jacob selv, at han besøgte Pu-vua sammen med Haslund. Haslund er ellers totalt udeladt af hans beretning om besøget, som han skrev, skete før jul. Her hører vi, at det er efter jul og sammen med Haslund. Jacob fortæller videre i brevet:

Undervejs hørte vi om, at der et sted mod nord var et telt med et fuldstændigt udstyr til en shaman. Han var død for 30 år siden, men ingen havde turdet røre det. Det lykkedes ved mange kunster at erhverve det. Der eksisterer næppe noget tilsvarende på noget museum. Haslund havde sidste gang to shaman-udstyr med hjem. Det betragtedes som noget enestående, men ingen af dem kan stå mål med dette, som er komplet. Det er et meget gammelt udstyr. Fra før den shaman, som døde for 30 år siden, har det tilhørt en troldkvinde, der blev

meget gammel, og før hende igen en anden troldkvinde.

Jacob viser her, at shamanteltet med det komplette udstyr ikke tilhørte Pu-vua/Otoron, men det er jo det, han fortæller i sin beretning om Otoron. Det kan godt være, at Haslund og Jacob har ladet sig inspirere af, hvad de så i teltet hos Pu-vua, men museet har ingenting fra hende, så det er forkert at lade som om, det var hendes telt.

Min holdning er, at man må aldrig snyde sit publikum, uanset om det kan gennemskue det eller ej. Det er museets pligt at være ærlig over for sit publikum. Man kunne her forklare, at et udstyr var opstillet, som man havde set et andet sted. Det er i hvert fald forkert at forsøge at bilde publikum ind, at det tilhørte Pu-vua/Otoron, som Jacob gør.

Det er interessant, at Jacob ikke nævner, at Haslund var med til besøget hos Pu-vua eller Otoron, som Jacob kalder hende.

Det skuffer mig dog mere, at Jacob påstår, at det udstillede shamantelt i Etnografisk Samlingsudstilling forestiller Pu-vua. Det har intet med hende at gøre. Det udstillede shamantelt med udstyr og dragt stammer fra en Barak-mongol shaman, som døde i 1908. Haslund hentede det på en rejse tidligt i 1939. Jacob må have haft kendskab til det.

Jeg havde en del at gøre med Jacob i hans sidste år. Han virkede ikke dement eller glemsom, så han må bevidst have forsøgt at forbinde sin historie med museets udstilling. Historien bliver ikke dårligere af det, men den har ikke hold i virkeligheden.

Pu-vuas hjælper i en museumsopstilling fra 1970.

Det er altid interessant at høre forskellige mennesker fortælle om den samme begivenhed, for vi mennesker ser og opfatter tingene forskelligt. Det skuffer mig, at Werner Jacobsen, som jeg i øvrigt satte stor pris på, valgte at føre publikum bag lyset ved at påstå, at det udstillede shamantelt tilhørte Pu-vua, i hans øjne Otoron.

Man kan godt se, at Haslund var inspireret af sine oplevelser med

Pu-vua, da han arrangerede udstillingen, men på intet tidspunkt sagde Haslund noget om Pu-vua i den sammenhæng. Selv har jeg flere gange opstillet shamanteltet med indhold. Grundideen er altid blevet bevaret, selvom hver ny opstilling, jeg lavede, var lidt anderledes end de andre. ■

Rolf Gilberg

Litteratur

Henning Haslund-Christensen: *Mongolske Troldmænd*. Nationalmuseets Arbejdsmark 1944, s. 5-20.

Henning Haslund-Christensen: *Asiatiske Strejftog*. Gyldendal, København 1945.

Werner Jacobsen: *Asiatiske akkorder*. Rhodos, København 1965, 1991.

Pu-vuas amulet. Det midterste tegn ligner tydeligt det tibetanske tegn for 'om'. Måske har en person, som ikke kender til tibetansk, kopieret en bøn eller anden religiøs tekst og på den måde gjort det til en amulet. Amulettens kræfter afhænger af, hvad man putter i amuletten. Det er ikke udseendet, der tæller. Det er kraften i amuletten.

Råstoffer: forbandelse eller velsignelse

Mongoliet har sat næsten hele sin økonomi på ét bræt, råstofproduktion. Landet er rigt på råstoffer som bl.a. guld, kobber, kul og uran. I Sydgobi ligger steppelandets største mine, Oyu Tolgoi, oven på en af verdens største forekomster af guld og kobber. Minen deler vandene: på den ene side står hyrder og miljøforkæmpere, og på den anden står landets regering og et multinationalt mineselskab med en dansker bag roret.

25-årige Boldbayar Enkhbayar, kaldet Bold, arbejder i Mongoliets største guld- og kobbermine, Oyu Tolgoi, som ligger i Gobiørkenen, 80 km nord for Kina. Han er ansat som arbejdsmand og udfører bl.a. småreparationer på vandpumper for en entreprenør, der er underleverandør til minen.

En del af hans arbejde foregår i den nyåbnede undergrundsmine i det enorme minekompleks, som alene for den åbne del dækker et område på over 80 km², hvilket svarer til et areal på størrelse med Rold Skov.

Eller rettere sagt, Bold arbejdede i minen. Han blev fyret. Årsagen kender han ikke.

»Jeg savner ikke mit job, for jeg havde alligevel planer om at stoppe. Jeg vil starte min egen virksomhed,« siger Bold, som måske lidt overraskende ikke er ked af at have mistet jobbet, der er vellønnet efter mongolske forhold.

Som de fleste andre ansatte i minen havde han 14-dages skifteholdsarbejde. Hver anden uge boede han i 14 dage i byen Dalanzadgad med sin mor og oldemor, som han hjælper og støtter. Dalanzadgad ligger 240 km nordvest for Oyu Tol-

goi-minen og er provinshovedstad i Mongoliets arealmæssigt største aimag, Sydgobi (Ömnögobi). Sydgobi Aimag er 3,7 gange større end Danmark, men har kun knap 70.000 indbyggere (2020).

God løn – ikke bæredygtigt

Bold har boet i Dalanzadgad siden han var 15 år, og her har han gået i 7.-9. klasse og læst på byens polytekniske universitet. Sidstnævnte med et legat fra netop Oyu Tolgoi-minen, som støtter unge studerende som et led i at skaffe uddannet arbejdskraft til minen.

Når Bold bliver spurgt, hvorfor han ville sige op på jobbet, hvis ikke han var blevet fyret, handler det både om hans fremtidsdrømme og om et bæredygtigt miljø, som betyder meget for ham.

»Minedrift er kun midlertidigt. Du har ingen jobsikkerhed. Hvis man skal sige noget positivt om minedrift, er det, at udvinding af råstoffer er et spørgsmål om tid. En dag er der ikke flere råstoffer tilbage, og så lukker minen. Den negative side af minedrift er, at den ødelægger miljøet og forurener jorden og de sparsomme vandressourcer i

Bold

Gobi. Minedrift er ikke bæredygtigt,« siger han.

Gode miner til slet spil

Ifølge Bold er han ikke den eneste af minens ansatte, der drømmer om at komme væk derfra: »Mindst halvdelen af mine kollegaer har fortalt mig, at de egentlig er imod mineprojektet, men de kan ikke finde et lige så vellønnet job. Mange af dem har taget bank- eller mobillån og er afhængige af deres løn for at kunne afdrage lånet. Derfor bliver de i minen.«

Han fortæller, at det måske kun er 20-30% af dem, han kender i minen, der er glade for deres job. »De kan godt lide de økonomiske fremskridt, som er sket her i byen.«

På blot få år har Dalanzadgad med sine knap 20.000 indbyggere oplevet en stor økonomisk udvikling som en direkte afsmittning fra aktiviteterne i Oyu Tolgoi-minen. Provinshovedstaden i Sydgobi ligger desuden på hovedfærdselsåren

Bygninger ved kobber- og guldminen Oyu Tolgoi, der er den mongolske stats hidtil største økonomiske satsning.

mellem hovedstaden Ulaanbaatar, 850 km mod nord, og den kinesiske grænse ca. 320 km mod syd. Nabolandet Kina er Mongoliets vigtigste handelspartner. Fra Kina kommer knap halvdelen af Mongoliets samlede import af bl.a. fødevarer, byggematerialer og forbrugsgoder, og samtidig aftager Kina hovedparten af Mongoliets råstoffer.

Vejnettet og boligmassen er i Dalanzadgad kraftigt udbygget og forbedret, og byen har tiltrukket og fostret virksomheder, der er underleverandører til eller på andre måder samarbejder med Oyu Tolgoi-minen. Mange minearbejdere bor i byen og lægger dermed en stor andel af deres løn i et stigende antal

butikker, caféer eller restauranter. I velassorterede supermarkeder kan man købe masser af importerede varer fra store dele af verden, bl.a. øl og mælkeprodukter fra Danmark.

Minegolia

På den mongolske hærfører Djengis Khans tid i 1200-tallet, og endda mange århundreder før, blev der omsmeltet kobber og guld på »Den turkise Bakke«, som er det mongolske navn for Oyu Tolgoi. Det viser arkæologiske fund i nærheden af området i Sydgobi.

I dag ligger her en af verdens største råstofminer med navnet Oyu Tolgoi, en kombineret åben og

underjordisk mine oven på det, der anslås at være en af klodens største forekomster af kobber og guld. Mineprojektet begyndte i 2001, hvor det canadiske firma Ivanhoe Mines annoncerede store forekomster af kobber i Oyu Tolgoi. Snart valfartede store som små mineselskaber og lykkejægere til området med drømmen om stor rigdom. Landet fik hurtigt øgenavnet »Minegolia«.

Den mongolske stat engagerede sig tidligt i mineprojektet og ejer i dag 34% af Oyu Tolgoi-minen, som er et joint venture-projekt med canadiske Turquoise Hill Resources (66%). 51% af Turquoise Hill Resources ejes af verdens næststørste mineselskab, multinationale Rio Tinto, som også administrerer Oyu Tolgoi. Rio Tinto forsøgte så sent som i marts 2022 at opkøbe resten af Turquoise Hill Resources.

Den åbne del af Oyu Tolgoi-minen blev påbegyndt i 2010 og lastede sin første transport af kobber i 2013. Undergrundsminen kom først for alvor i gang i begyndelsen af

2022 efter langvarige trakasserier mellem projektets samarbejdspartnere, som det er for omfattende at komme ind på. Den underjordiske mine er nu under udgravning og vil bl.a. komme til at bestå af en 203 km lang tunnel i en dybde af 1,3 km, ifølge Oyu Tolgois hjemmeside.

Rio Tintos danske administrerende direktør, Jakob Stausholm, besøgte i januar 2022 Oyu Tolgoi og udtalte i en pressemeddelelse fra mineselskabet: »Jeg har over de sidste par måneder besøgt Mongoliet to gange, og jeg kan ikke undgå at være stolt af det, der er opnået af vores ansatte i samarbejde med lokalsamfund, leverandører og andre partnere. Jeg vil gerne takke de mange tusinde involverede mennesker for det, de har opnået.«

Pres på både økonomi og miljø

Som det hidtil største investeringsprojekt for den mongolske stat har Oyu Tolgoi været og er en økonomisk risikofyldt satsning, som er

genstand for stor og ofte ophedet diskussion blandt landets befolkning på lidt over 3 millioner.

Derudover er miljøorganisationer kommet på banen med kritik af de store miljømæssige konsekvenser, som råstofudvinding har for natur, dyr og mennesker. En af de stærkeste kritikere af Oyu Tolgoi-mineprojektet er ngo'en *O.T. Watch (Oyu Tolgoi Watch)*, som gennem sine aktiviteter bl.a. støtter lokale hyrder og giver dem redskaber til at gå i dialog med minen for at kæmpe for deres rettigheder til bl.a. græsningsarealer til deres dyr og ren vandforsyning.

Indtægter fra minedrift og eksport af mineraler dominerer den mongolske økonomi og tegner sig for en fjerdedel af bruttonationalproduktet (BNP) ifølge Verdensbanken (2021). Råstoffer udgør knap 80% af landets samlede eksport, som Kina som nævnt er hovedaftager af. Det betyder, at Mongoliet er i et stærkt økonomisk afhængighedsforhold til Kina og derfor

På få år har Sydgobis provinshovedstad, Dalanzadgad, oplevet stor økonomisk vækst som direkte afsmitning af aktiviteterne i guld- og kobberminen Oyu Tolgoi.

sårbart i forhold til bl.a. svingende afsætningsmuligheder og råstofpriser.

Fakta om Oyu Tolgoi-minen

Oyu Tolgoi-minen er et joint venture-projekt mellem canadiske Turquoise Hill Resources (66%) og Erdenes Oyu Tolgoi LLC, som opererer på vegne af den mongolske stat (34%).

Verdens næststørste mineselskab, det multinationale britisk-australske mineselskab Rio Tinto, ejer knap 51% af Turquoise Hill Resources og administrerer Oyu Tolgoi.

Den danske forretningsmand Jakob Stausholm, der har en fortid i bl.a. Mærsk og Shell, er siden januar 2021 administrerende direktør for Rio Tinto, som har hovedsæde i London.

Oyu Tolgoi ligger 550 km i fugleflugtslinje eller 850 km i bil syd for Mongoliets hovedstad, Ulaanbaatar.

Sparer op til en ny fremtid

Tilbage til Bold, der nærmest oplever sin fyring fra Oyu Tolgoi-minen som en gave. Han har fået mere tid til sin familie og sin kæreste, fordi han ikke længere skal pendle mellem hjemmet og minen hver 14. dag. Han er også stærkt optaget af hyrdernes situation omkring Oyu Tolgoi-minen. Som dreng hyrde han selv sin families over 200 dyr på sin fødeegn ved Khongoryn Els, hvor Mongoliets mest berømte sandklitter ligger, ca. 240 km vest fra Dalanzadgad.

»Folk har brug for græsningsområder til deres dyr, men i dag har mi-

Bettina Gram

Manuskript- og tidsskriftsredaktør, freelancejournalist og cand.mag.

Skriver om mennesker, miljø, sociale forhold og udviklingsspørgsmål, ofte på baggrund af rejser rundt om i verden.

Hun er bestyrelsesmedlem i Dansk Mongolsk Selskab og besøgte Mongoliet i maj 2022.

nen frataget dem et kæmpestort område og sat et hegn rundt om det,« siger han.

Omkring 25% af Mongoliets befolkning lever som traditionelle hyrder med flokke af geder, får, heste, køer og kameler. Om sommeren flytter hyrdefamilierne rundt med dyrene efter gode græsningsarealer og bor i ger. Hyrdelivet er en bæredygtig livsform, som mongolerne har praktiseret i århundreder. Som hyrde tager man ikke mere fra naturen, end man har brug for, og man efterlader fx ikke affald, når man flytter sin ger til et nyt område. Det handler om at have respekt for den natur, man er så afhængig af for at kunne overleve. Naturen i Mongoliet er barsk med lange, kolde vintre, som kan betyde døden, hvis ikke man ved, hvordan man skal begå sig på steppen. For Bold og mange andre mongoler er råstofudvinding lig med overgreb på naturen.

Bold er kommet tættere på sin fremtidsdrøm om at starte sin egen virksomhed: »Enten vil jeg producere grøntsager« eller »åbne mit eget værksted og reparere brugt it-udstyr eller andre ting, som er gået i

Rundt om det store Oyu Tolgoi-minekompleks er opsat et hegn, som hyrdernes dyr ikke kan forcere.

stykker,« som han siger. Han er medlem af et spare- og lånefællesskab, hvor de 16 medlemmer kalder sig *De heldige 16*, der er oprettet som et led i et Danida-støttet projekt gennem Dansk Mongolsk Selskab.

Gruppens medlemmer lægger hver måned penge til side i en fællesskabskasse, som de kan bevilge hinanden lån fra, ofte som startkapital til en virksomhed, eller hvis et medlem har økonomiske vanskeligheder under fx sygdom. Bold er glad for at være medlem af spare- og lånegruppen, der giver ham erfaring, personlig udvikling og adgang til lån til at virkeliggøre sin virksomhedsplan. ■

Tekst og foto:
Bettina Gram

Artiklen er også publiceret i det uafhængige netmedie POV International
<https://pov.international>

I Haslund-Christensens fodspor

Februar 2022 var Kina vært for de 24. olympiske vinterlege. Mads Vesterager Nielsen satte sig for at følge forberedelserne op til legene og gennemrejste skisportsområderne nordvest for Beijing på motorcykel. Rejsens kulmination blev besøget hos lamaerne i Lærkernes Tempel, hvor Henning Haslund-Christensen havde tilbragt nogle næsten 100 år tidligere.

De Olympiske Lege bliver godt for egnen«, siger den buddhistiske mester bestemt og kigger ud over de øde bakker omkring templet i Kinas nordlige Hebei-provins. Hans meterlange halskæde af træ-kugler på størrelse med bordtennisbolde hvirvler rundt, mens han gestikulerer ud mod dalen. Selv om der ikke er mange tegn på OL herude i den fjerne bjergdal, hvor vi finder os, så er det stadigvæk et emne, der finder vej ind i næsten alle samtaler på disse kanter.

Egnene omkring millionbyen Zhangjiakou er gået all in på de olympiske lege, og mange lokale erhvervsdrivende er i de seneste år blevet opfordret til at investere i skiområder eller på anden vis bidrage til olympiaden. Det har fået bjergene nord for Beijing til at summe af aktivitet og skabt et årelangt byggekaos af infrastrukturprojekter og halvfærdige skisportssteder, der skal nå at blive klar, inden vinterlegene løber af stablen under hele verdens bevågenhed.

I årene op til OL har jeg kørt adskillige motorcykelture igennem de olympiske områder for at høre, hvad legene betyder for almindelige kinesere, og se, hvordan disse kæm-

peprojekter former egnene nord for Beijing. Under en af disse rejser kørte jeg i den danske opdagelses-rejsende Henning Haslund-Christensens fodspor. I 1927 rejste han igennem områderne, hvor OL i år afholdes, på jagt efter Lærkernes Tempel på de mongolske stepper.

At OL bruges som en PR-mulighed over for omverdenen, er blevet dækket vidt og bredt i internationale medier, men legene bruges også i høj grad til indenrigspolitiske formål. Beskeden til befolkningen er, at Kina er en etableret spiller på verdensscenen, og man håber at stimulere lokaløkonomien i Hebeiprovin-sen ved at opbygge en vintersports-industri på bare få år.

»O.k., jeg siger det bare til dig, som det er«, havde en hotelbestyrer sagt til mig.

Syd for det buddhistiske tempel var jeg kørt gennem de kejserlige jagtmarker ved byen Yanqing, der er en af de tre olympiske konkurrencezoner udover Beijing og Zhangjiakou. Her skal der blandt andet dystes i forskellige kælkediscipliner som bobslæde og skeleton.

»Hr. Maisen«, havde bestyreren kaldt ustandseligt. »Hr. Maisen? Hr. Maisen?« Selv efter kinesisk etiket-

te var dette næsten for meget, og han havde samlet hænderne som i bøn foran sin mund og skævet til en medarbejder bag den store marmor-desk i hotellobbyen.

»Du er den første udlænding, der er kommet til vores hotel, siden det blev opført.«

Med en seriøs mine holdt han en kort pause, som om han var ved at fortælle mig en vigtig besked, der senere skulle videregives ordret.

»Det vil betyde VIRKELIG meget, hvis du giver os en god anmeldelse på Dazhong Dianping og hotels.com«, sagde han efter at have set sit snit til at skille sig ud fra mængden af hoteller, der er skudt op i bobslædebyen forud for vinter-OL.

Jeg sagde selvfølgelig ja, og derefter var jeg fortsat mod vest igennem Hebei-provinsens bjerge og dale for at nå det buddhistiske tempel. Haslund var også rejst igennem disse egne, men med tog til Zhangjiakou, hvorfra han til fods vandrede ud på de mongolske stepper.

Provin-sen, hvor mange af OL-disciplinerne skal afholdes, har igennem kinesisk historie været en af de fattigste, skønt den kan nås en times kørsel fra Beijings bygrænse.

Landsbyerne ligger, som de har gjort i hundredvis af år langs bjergveje, hvor varevogne, personbiler, cykler og æseltrukne vogne snegler sig forbi. Ifølge min vært på det buddhistiske tempel så spiller selv buddhismen en rolle i afviklingen af de olympiske lege.

»Vi skal vise kinesisk kultur til de udenlandske gæster«, siger mesteren. »Og vi har lovet by-regeringen i Zhangjiakou at bede for en vellykket afholdelse af legene.«

De buddhistiske munke kunne ikke have forudset nye virusvarianter og internationale boykotter, der har betydet et markant lavere antal gæster til legene. Zhangjiakou har satset hele butikken på et økonomisk boom efter vinterlegene og branded byen som et center for kinesisk vintersport og grøn energi. Arrangørerne havde store planer om et fantastisk, ekstraordinært og fremragende arrangement, men grundet virussituationen er forventningerne fra lokalregeringens side droslet ned til det afmålte: enkelt, sikkert og flot.

Fyrbøderen på buddhisttemplet hjælper mig med, hvilken vej jeg skal køre gennem bjergene for at nå til storbyen på grænsen til de mongolske stepper.

»I dag kører der en bus«, siger han. »Da jeg voksede op var den 'offentlige transport' en æselkærre«, siger han og griner.

Frit efter hukommelsen nedfælder han et dusin landsbyer, som jeg skal krydse på motorcyklen på vej mod den næste olympiske zone.

Røgsøjlerne pulser op mod himlen fra byen Xuanhua, der ligger midt på sletterne mellem Beijing og Zhangjiakou. Det er en industriby med arbejderområder, som er fanget mellem kinesiske æraer – Mao-tidens lave grå murstenshuse og betonbygninger fra de økonomiske boom-år, der er omkranset af industriudviklingens zoner og kemikaliefabrikker.

På grænsen til græsstepperne

Jeg ræser over sletterne og kan snart skimte storbyen, der har lidt over 4,5 millioner indbyggere. Byen har tilnavnet Beijngs Nordlige Port, fordi den igennem historien har beskyttet hovedstaden mod khanerne på stepperne.

De flade sletter mellem Xuanhua og hovedstaden har også dannet ramme for nogle af Kinas mest skæbnesvangre historiske slag. Som »Slaget ved Den Vilde Rævs Højderyg«, hvor Djenghis Khan i 1211 udraderede det nordlige Jin Dynastis hære og konsoliderede det mongolske Khanat betydeligt på vejen til at blive det største rige i verdenshistorien.

Her på sletterne, hvor nybyggede toglinjer fragter skigæster i pendulfart mellem Beijing og de olympiske zoner, var Kinas magtfulde Ming Dynasti nær kollapset på en efterårsdag i 1449. Kejseren blev taget som gidsel af invaderende mongolske styrker og holdt fanget i 7 år. Krisen var en ydmygende omgang, der i dynastiets annaler for eftertiden blev beskrevet som »en forlænget jagttur« for at undgå, at kejseren skulle tabe ansigt.

Jeg kører ad de sekssporede veje langs Qingshui-floden ind til den gamle by i midten af Zhangjiakou. Ved den gamle grå bymur parkerer jeg motorcyklen og går ind i de smalle gader. Der er stadig slogans malet på døre og vægge fra kulturrevolutionen, som har overlevet tidens tand. Også den seneste nedrivnings- og istandsættelseskampagne der skal få byen i form til at modtage et internationalt publikum. »Det, der danner basis for vores tanker og vort teoretiske fundament, er marxisme-leninisme ...«, står der på en trædør i den gamle by. Resten af teksten er visket bort.

Byen lægger navn til zonen nord for bygrænsen, hvor de fleste olym-

piske discipliner skal afholdes i bjergområdet Chongli.

»Udlænding!« råber en mand fra den anden side af gaden. »Der er noget, jeg skal vise dig.«

Selv om man skal være på vagt over for plattenslagere i Kina, så er det ikke unormalt at blive inviteret på uopfordret byvandring af helt almindelige mennesker midt i personens daglige gøremål.

»Jeg vil vise dig vores moske«, siger manden ved navn Peng Le, der

viser sig at være fra den Hui-muslimske minoritet.

»Vi har fået at vide, at vi skal tage hånd om gæsterne her, så jeg tænkte at vise dig vores Hui-kultur.«

Islam kom til Kina ad silkevejen under Tang-dynastiet i midten af 600-tallet, og selv om de største populationer af kinesiske muslimer findes i de nordvestlige provinser, så har større østlige kinesiske byer haft muslimske kvarterer lige siden med moskeer i kinesisk stil.

»Jeg kender ikke historien særligt godt«, siger hr. Peng med et grin og peger hen mod et skilt på bygningens væg. »Vi er et par hundrede her i byen, der bruger denne moske hver dag.«

Han følger mig gennem gaderne, mens han trækker sin sorte og gule mountainbike afsted.

»Jeg har ikke penge, ellers havde jeg nok investeret dem i skisportsstederne«, svarer han til spørgsmålet om, hvad OL betyder for ham. Når centralregeringen retter fokus mod et lokalt projekt, så er der en følelse af, at det bare ikke kan gå galt. Vi stopper midt på gaden, og han gør klar til at cykle videre.

»Nu er vi igen Beijngs port til verden«, siger han grinende og beder om en selfie, før vi tilføjer hinanden på det sociale medie WeChat. Derefter cykler han afsted på sin mountainbike gennem Zhangjiakous grå murstensgader.

OL i bjergene

Da jeg kører afsted, er efteråret ved at gå på hæld. Jeg ræser videre mod nord, og i udkanten af byen ligger en af Den Kinesiske Murs vigtigste porte – Dajingmen – mod Mongoliet. Det var ikke kun under de kejserlige dynastier, at Zhangjiakou havde militær betydning.

I 1960'erne var militære trusler fra stepperne begyndt at spøge igen, men denne gang af en helt anden karakter. Splittelsen mellem Sovjetunionen og Folkerepublikken Kina var hastigt begyndt at udvikle sig til den største sikkerhedspolitiske trussel for lederne i Beijing. De kinesiske strateger var faktisk så nervøse for, at sovjetiske styrker skulle tromle over de mongolske stepper og indtage Beijngs nordlige port, at man oprettede en militær garnison for Folkets Befrielseshær og missilbatterier, der skulle kunne modstå en invasion.

Her, uden for den nordlige port, hvor bjerge omkranser vejen til Mongoliet, finder størstedelen af de olympiske konkurrencer sted i skisportsområdet Chongli. Her ligger både den olympiske landsby, den olympiske skihopbakke og bakker-

ne, hvor mange af konkurrencerne på ski og snowboard afholdes.

Heroppe er hver femte indbygger nu ansat i vintersportsindustrien, og der er sket store forandringer i området, senest med den nyanlagte jernbane, som kører i pendulfart fra Beijing til den olympiske by i bjergene. I hundredvis af år var der ikke andet på disse bjergskråninger end søvnige landsbyer, der indtil 2019 var klassificeret som ekstremt fattige, før Kinas statsejede virksomheder gik til værks under centralregeringens direktiv.

Hyrdinden på mongolske stepper

Tilbage på motorcyklen løber vejene ud af bjergene, og i tusmørket når jeg grænselandet til de mongolske stepper, som Haslund rejste over i 1927. Jeg kører, indtil mørket falder på, før jeg stopper og slår lejr ved siden af en lille landevej på grænsen til Indre Mongoliet.

Teltdugen bevæger sig pludseligt i de tidlige morgentimer, og jeg griber fat i min lommekniv af frygt for,

at banditter er på vej ind i teltet. Da jeg lyner teltåbningen ned og kigger ud gennem myggenettet, løber en flok kvæg på flere hundrede dyr forbi min lille lejr.

Morgenen er kold, og jeg tager tøj på og henter brænde for at tænde bål til morgenkaffen.

»Hvorfor bruger du ikke komøg i stedet?«

Jeg får et chok, da en stemme pludseligt henvender sig til mig ud af det blå. Jeg har fuldstændig overset en ældre hyrdinde, der sidder på en sten ikke så langt væk fra mig. Hun har rødt tøj på og et ternet hals-tørklæde bundet om hovedet. Hun må have observeret min lejr i noget tid og har allerede samlet tørrede kokasser sammen, som hun nu smider på bålet, mens hun smiler.

»De brænder langt bedre end de små kviste, du har samlet«, siger hun.

Jeg tilbyder hende kaffe, men hun vinker det væk.

»Det her sted må have oplevet store forandringer over de sidste årtier«, siger jeg. »Specielt op til OL.«

Det er en standardfrase, jeg lirer af, og det går op for mig, lige så snart ordene forlader min mund.

»Der har ikke været de store ændringer her i mange år«, svarer hun tørt.

Et par hundrede meter fra os er køerne stoppet og begyndt at tage for sig af steppegæsset. Til venstre for dem står en kamel bundet til et træ med en kæde.

»Den koster omkring 10.000 renminbi«, siger hun. Med et smil på læben spørger jeg, om det er til karavanerne på stepperne.

»Det er langt billigere at bruge Huolala«, griner hun og nævner den kinesiske pendant til 3x34. »Nej, det er populært for turister fra byerne at ride på dem i turistområderne.«

Før jeg siger farvel til hyrdinden, spørger jeg, om hun ved, hvor jeg kan finde Bailingmiao eller Lærker-nes Tempel, som Haslund beskrev i bogen *Zajagan* fra 1935.

Lærker-nes Tempel var et berømt religiøst pilgrimssted på de indre mongolske stepper, og templets

navn kommer fra stepperne eftertragtede sangfugle, der kunne sælges for klækkelige beløb på fuglemarkederne i Beijing, Datong og Baotou.

Hun kender ikke templet, men drages alligevel af den gamle bog jeg tager frem, og som viser Haslunds ruter for snart et hundrede år siden.

»Det må ligge nord for Baotou et sted«, siger hun, før jeg begiver mig videre i Haslunds fodspor.

Snart strækker de indre mongolske stepper sig til alle sider, så langt øjet rækker. Der er tegn på en halvt funktionel turismeindustri, hvor dvaske turistcentre står langs vejene bygget som overdimensionerede udgaver af runde mongolske jurtelte i plast, blik og metal. Mange står øde og forladte hen. Omkring 20 kameler græsser dovent på hver side af et hegn med store huller i det grønne trådnet.

På vej over stepperne krydser jeg en udtørret sø og kører forbi ruiner af landsbyer i stampet jord. Indbyggerne er blevet flyttet til større klynger af huse i mursten og cement med bliktage som en del af kampagner for bekæmpelse af dyb fattigdom, som kommunistpartiet hævder at have udryddet. De gamle huse rives ned for at forhindre, at tidligere beboere eller squattere flytter ind i dem.

Nær døden på stepperne

I horisonten ses snart kun vindmøller og el-master, der rejser sig som tavse vandrende giganter på vej over steppevidderne. Vejene skifter fra asfalt til hullede ødelagte cementplader, derefter over til okker-gule grusveje, og til sidst er der intet andet end græsstepperne selv. Ind imellem bliver motorcyklens forhjul kastet et par centimeter op i luften, når den rammer en kampesten mellem underlaget af grus og kager af græs.

Efter en times kørsel ud på stepperne er der ingen mennesker eller bygninger. Der er heller ikke nogle olympiske lege, storpolitik eller globale kriser. Her er kun græsset, hvor alene små stenvarder – ovo'er – på steppehøjene langt borte giver tilsagn om menneskelig tilstedeværelse.

Jeg slår mit telt op på en bakke, der ifølge Baidu Maps hedder Baidongshan – Højen med de otte huller. Stjernerne funkler, og jeg falder i søvn til lyden af vinden, der rusker i den blå teltdug.

»Hvad laver du helt herude«, spørger en mand overrasket, da jeg næste dag når frem til en kvægstation på vej mod vest. Han er klædt i en blå løbejakke, mørke bukser og en grøn kasket. »Da'erhan Banner Kvægstation«, står der med lysende kinesiske skrifttegn over stationens kiosk.

»Prøv at se en gang. Der er en udlænding, som er kommet forbi i dag!«, siger manden og smiler, mens han og tre andre stationsbestyrere filmer mig gennem videoopkald til deres familier langt borte i provinserne Hebei og Shanxi.

»Bailingmiao er mod vest«, siger en af bestyrerne. »Der er vel 100 kilometer dertil. Vejen er dårlig, så det er bedst, at du overnatter her.«

Jeg er fast besluttet på at nå Lærkernes Tempel den aften, så jeg begiver mig videre ad steppevejene mod vest. Langs vejen vandrer store grupper af heste og får, der bliver drevet rundt af hyrder på motorcykel. Jeg kører ned blandt hestene, og de unge hyrder smiler bag styret på deres Suzuki-motorcykler.

Den røde sol sænker sig over stepperne, og jeg ræser videre mod templet. Efter 50 kilometer når jeg provinsvejen, der er et sandt vejarbejdshelvede. Dagen er ved at gå på hæld, og jeg kører motorcyklen op på det halvfærdige vejfundament, der er bygget, så det rejser sig stejlt op omkring 5 meter over stepperne. Der er lagt et tyndt lag asfalt, men ellers er vejen dækket af grus.

DYYYYYYYYTTTT! Bælger en maskine pludseligt i det fjerne, efter jeg har kørt et stykke tid. Det er næsten helt mørkt, da jeg ser den drøne imod mig. Det, der bare for lidt siden så ud som en hvid prik i horisonten, er nu mindre end 100 meter væk og på vej i min retning. Jeg kan ane to steldragere, der rager faretruende ud på hver af dens sider – i halshøjde.

Den kommer tættere på. Mine arme ryster på motorcyklens styr. DYYYYYYYYT! Vejarbejdskøretøjet tromler imod mig uden nogen tegn på, at chaufføren vil sætte farten ned. Dens metalarme er strakte ud til begge sider af den høje vej.

I mit hoved melder de ikoniske linjer, som Haslund skrev, da han besøgte Lærkernes Tempel, sig pludseligt med grotesk ironi:

»Vi havde intet at frygte fra templets lamaer eller fra nomaderne, men en besat gurtum var ikke et menneske, men var guden selv inkarneret i en udvalgt menneskekrop.« DYYYYYYYYYYYYYYYT!
 »Ingen mand kunne være ansvarlig for en besat gurtums handlinger, da han under sin ekstase var en gud.« DYYYYY ... »En gurtum bærer gudens farlige våben, og det kunne

ske, at gudens vilje var at gøre det af med en anstødelig person.» ... YYYYYTTTTT!!!

Vi er låst i en dans. En dødedans på de mongolske stepper. En forkert bevægelse og jeg risikerer at blive knust under maskinens store hjul. Vejsiderne falder skarpt flere meter ned, så der er ingen anden udvej end at køre fremad.

Maskinen drøner frem og er tæt på mig nu. Adrenalin skyder gennem min krop. Jeg rykker styret på min motorcykel til siden, og mens maskinen buldrer forbi, kaster jeg mit hoved rundt om siden af dens stålspæle, som misser min styrthjelm under en halv meter borte.

DYYYYyyt!!! Ringer maskinens drøn forbi mine ører, før den forsvinder bag mig. *»Ingen mongol kunne beskytte os mod gurtum, for folket på stepperne kunne ikke sætte sig op mod stepperne guder«,* skrev Haslund.

Rystet af nærdødsoplevelsen når jeg Lærkernes Tempel, og den næste dag møder jeg de lamaistiske munke.

Mysterierne i Lærkernes Tempel

»Gurtum«, siger en af lamaerne, da jeg viser ham Haslunds bog. »Vi har stadig en af gurtumdragterne her på templet.«

Det viser sig at være en kopi af den originale, men de unge lamaer er henrykte over bogen, der viser en del af deres tempels historie, som de ikke er så bekendte med.

»Vi velkommer de Olympiske Lege«, siger en af de lamaistiske munke.

Det er uvirkeligt at stå i et lamaistisk tempel på de mongolske stepper og konversere om OL, men munkene snakker om emnet med en selvfølgelighed, der bevidner, at det ofte berøres. Selv af arvingerne til de gejstlige på Lærkernes Tempel, som Haslund mødte i 1927.

Der er stadig mysterier at finde herude, og at optrevle dem er en dans rundt om historien. For rejsende som mig er det et eventyr, men for lamaerne er det en del af en igangværende historie om deres tempel og stepperne.

»At vise ære for en hutuktu giver pilgrimme fornyet styrke til at udholde færdens strabadser og giver dem fornyet håb om en dag at nå deres mål«, skrev Haslund med henvisning til de pilgrimme, der er kommet forbi templet i historiens løb.

Jeg ser ud over stepperne fra Lærkernes Tempel. OL virker som et fatamorgana herfra. Nu bliver legene afholdt i Kina igen, men uden den store tilskuerdeltagelse udefra. Og det skal vise sig, om vintersporten efterfølgende vil bide sig fast og lede til nye rejsende mod nord. ■

Tekst og foto:

Mads Vesterager Nielsen

Mads Vesterager Nielsen er skribent og redaktør på nyhedsbrevet *Sinolytica* og tidligere leder af det danske handelskammer i Beijing.

Beretningen om besøget i 1927, se Henning Haslund-Christensen: *Zajagan*, Gyldendal 1935, side 27-57.

Artiklen, som her bringes lettere forkortet, er tidligere bragt i *Politiken*, søndag 6. februar 2022.

Aktuelt

The Mongol Messenger
rapporterer:

Oprensning af Khövsgöl 10.06.22

Første trin i søens oprensning af gamle biler er en forundersøgelse, der foretages i samarbejde med det japanske firma *Nippon Salvage*. Oprensningen er planlagt til at skulle være afsluttet i 2024.

Khövsgölsøen er Mongoliets dybeste ferskvandssø – en gammel sø der har eksisteret i mere end 2 mio. år, og som rummer 74,6% af al ferskvand i Mongoliet.

Sidste år blev skibet *Sükhbaatar*, der var forlist i søen for 36 år siden, med held bragt op til overfladen. For tiden er der optalt mere end 50 køretøjer af forskellig størrelse, der er forsvundet i søen under transport af brændstof og andet gods i vinterperioden siden 1950'erne.

Møde med konsuler 16.09.22

Det femte møde med deltagelse af Mongoliets honorære konsuler i Norge, Danmark, Finland og Estland blev holdt i Stockholm, Sverige, 24. august. Under mødet udveksledes synspunkter på Mongoliets udviklingsstrategier, på større initiativer fra den mongolske regering og udenrigspolitiske forhold. Konsulerne erklærede sig enige i at afsøge mulighederne for dinosaurudstillinger i de nordiske lande, at introducere mongolske produkter til det nordiske marked og at arrangere events til markering af jubilæer for diplomatiske forbindelser.

Ny jernbane åbnet

Jernbanen mellem Tavantolgoi og Gashuunsukhait, som er bygget til tung trafik efter de mest moderne standarder, er taget i brug 9. september. Åbningsceremonien fandt sted på Tavantolgoi station i Tsogtsetsii Sum, Ömnögobi Aimag, med deltagelse af præsident U. Khurelsukh, transportminister S. Byambatsogt, industriminister J. Ganbaatar, økonomiminister Ch. Khurelbaatar, medlemmer af parlamentet og lokale repræsentanter.

Præsidenten udtrykte sin taknemmelighed over for alle, der havde bidraget til dette udviklingsprojekt, idet han understregede, at jernbanen var bygget af mongoler og var den første jernbane, der var 100% ejet af Mongoliet. Efter åbningsceremonien blev det første godstog sendt af sted på den ny jernbane til Gashuunsukhait.

Jernbanen passerer gennem Tsogtsetsii, Bayn-Ovoo og Khanbogd Sum i Ömnögobi Aimag. Det er en 233,6 km lang hovedstrækning fra minen i Tavantolgoi til stationen i Gashuunsukhait med i alt 321,6 km spor, to stationer og seks overkørsler. Med anlæggelsen af denne jernbane er landet i stand til at transportere og eksportere 30-50

mio. ton kokskul og dermed øge leverancerne 2-3 gange.

Dertil kommer, at jernbanen vil reducere omkostningerne til kultransport til Kina gennem mongolsk territorium med en faktor fire fra USD 47 til USD 12 pr. ton. Den vil også understøtte eksporten af kul og kobber til en international konkurrencedygtig pris samt billiggøre prisen på transport til kinesiske havne som Huanghua, Tianjin, Qingdao, Jinzhou og markeder i tredjelande.

Jernbanens fordele

- Væsentligt reducere ødelæggelsen af græsningsarealer, støv, støj, luft- og jordforurening.
- Reducere antallet af trafikulykker og forbedre trafiksikkerheden.
- Understøtte eksporten af kul og kobber på jernbane, transportere råstoffer til Kina og tredjelande via kinesiske havne og gøre det muligt for mongolske mineselskaber at konkurrere på verdensmarkedet til lavere priser.
- Skabe 2000 permanente jobs.
- Bidrage til økonomien med skatteindtægter på USD 44 mio. årligt.
- Forøge råstofmængderne fra Tavantolgoi 2-3 gange.

The Mongol Messenger
36,37(1619,1620):5 – 16.09.22

Statsministeren mødes med Rio Tinto

Mongoliets statsminister, L. Oyun-Erdene, mødtes i dag med den administrerende direktør for *Rio Tinto Group*, Jakob Stausholm.

På mødet drøftede man de skridt, der er taget for at Mongoliet får gavn af minedriften i Oyu Tolgoi i

henhold til de retningslinjer, der er udstukket af parlamentet. Man berørte også udviklingen i forhandlingerne mellem regeringen og *Rio Tinto Group*.

De to parter var enige om at sætte den under konstruktion værende

underjordiske mine i fuld drift i første kvartal af 2023. I januar 2022 havde den mongolske statsminister L. Oyun-Erdene og Jakob Stausholm i fællesskab trykket på en knap, der markerede starten på udviklingen af Oyu Tolgois underjordiske mine.

Jakob Stausholm understregede i den forbindelse, at man stræber efter at forcere anlægget af den underjordiske mine for at kunne starte produktionen forud for tidsplanen, og at forhandlingerne forløber tilfredsstillende.

Man berørte også de udviklingsprojekter, der er ved at blive igangsat af *Rio Tinto Group* i Khanbogd og Tsogttsetsii Sum i Ömnögobi Aimag.

E. Erdenejargal
MONTSAME
14.07.22

Se også artiklen, *Råstoffer: forbandelse eller velsignelse*, side 16.

Mongoliets observatørstatus i SCO

I forbindelse med sin deltagelse i topmødet mellem lederne af medlemsstaterne i SCO i den usbekiske hovedstad Samarkand mødtes Mongoliets præsident U. Khurelsukh med generalsekretæren for *Shang-*

hai Cooperation Organisation (SCO) Zhang Ming.

På mødet udtalte præsident Khurelsukh, at som følge af Mongoliets flerstrengede udenrigspolitik, siden landet blev et SCO-observationsland i 2004, har Mongoliet regelmæssigt deltaget i møder og events arrangeret af SCO-medlemslandenes statsoverhoveder og regeringer med henblik på at styrke landenes samarbejde.

Præsidenten udtrykte Mongoliets interesse i at udvikle samarbejdet med SCO som et observationsland især med henblik på at reali-

sere større regionale infrastrukturprojekter og økonomiske initiativer og programmer.

Han fremhævede også, at Mongoliet med sin fordelagtige geografiske placering mellem Asien og Europa ønsker at blive et »Transit Mongolia«, et knudepunkt for handel, transport og logistiske netværk, godstransport og serviceydelser.

M. Urnuzul
MONTSAME
16.09.22

Rumforskningssamarbejde med Rusland

Det mongolske Ministerium for Digital Udvikling og Kommunikation har underskrevet en samarbejdsaftale med den statslige russiske rumorganisation *Roscosmos*. Begivenheden blev markeret virtuelt i henhold til en aftale mellem de to landes præsidenter om at udvikle samarbejdet inden for rumforskning.

Aftalen blev indgået på præsidenternes officielle møde 16. december 2021.

Samarbejdsaftalen blev underskrevet af den mongolske minister, B. Bolor-Erdene, og Saveliev Sergey Valentinovich, fung. direktør for internationalt samarbejde i *Roscosmos*.

Formålet med aftalen er at forstærke samarbejdet om udforskning af rummet og udnyttelse af rummet til fredelige formål. Desuden skal der iværksættes et træningsprogram med henblik på at sende Mongoliets første kvindelige astronaut ud i rummet.

NASA støtter mongolsk rumforskning

Embedsmænd fra det mongolske Ministerium for Digital Udvikling og Kommunikation har holdt et virtuelt møde med repræsentanter fra det amerikanske rumagentur NASA.

Med den globale opvarmning og klimaforandringerne er den økologiske balance gået tabt, og antallet af naturkatastrofer steget. Derfor er der et behov for øget forskning både

på dette område og inden for rumteknologi generelt, så det på basis af mange års systematiske målinger bliver muligt at forudsige potentielle risici. På den baggrund vil vores land modtage assistance fra NASA til en styrkelse af dette forskningsområde. Desuden enedes parterne om at etablere programmer til opkvalificering af mongolske specialister i rumforskning.

Det mongolske ministerium er aktivt engageret i at udvikle samarbejdet med NASA samt den statslige russiske rumorganisation *Roscosmos*, *Asia-Pacific Space Cooperation Organization* (APSCO) og den indiske rumfartsorganisation ISRO.

The Mongol Messenger
33(1616):2 – 19.08.22

Mars-forskningsstation i Gobiørkenen

Præsidenten for *The Mars Society*, dr. Robert Zubrin, besøgte Mongoliet efter en invitation af holdet bag *Mars V*-projektet, der har til formål at etablere en idealby for turisme i Gobiørkenen med et internationalt rumforsknings- og teknologiinstitut og et træningsakademi for astronauter.

Medlemmer af holdet bag projektet udtalte: »Mongoliets Gobiørken anses for at ligne forholdene på Mars mest, så at rumrejser kan blive mulige ikke kun for astronauter, men også for almindelige mennesker. Denne helt enestående omstændighed vil kunne yde et væsen-

ligt bidrag til turismeudviklingen i vores land.«

Dr. Robert Zubrin bemærkede: »Årsagen til at vi ønsker at etablere et træningscenter for dem, der ønsker at rejse til Mars, er, at den laveste temperatur ned til -42° C kun findes i Mongoliets Gobiørken. Videnskabsfolk over hele verden har påvist, at denne vejr-situation er den, der minder mest om forholdene på Mars.« Han gentog også sit løfte om at påbegynde opførelsen af Mars-forskningsstationen næste år.

Vicestatsminister S. Amarsaikhan sagde: »Med en succesrig realisering af projektet vil det blive

muligt at udvikle en teknologibaseret turisme i Mongoliet, som vil give et positivt bidrag til landets økonomi.« Han gav tilsagn om regeringens fulde støtte til projektet og ønskede holdet bag *Mars V* held og lykke i fremtiden.

Dr. Robert Zubrin og hans hustru Hope Zubrin ankom til Mongoliet 18. juni. *The Mars Society* er en almenyttig organisation til menneskehedens udforskning af planeten Mars. Den blev grundlagt af Robert Zubrin i 1998.

The Mongol Messenger
26(1610):5 – 01.07.22

Afslutningen på »Årtusindskifteprojektet«

Den 67 km lange vejforbindelse Tosontsengel-Uliastai blev åbnet for trafik 27. juni.

»I dag er en historisk dag, hvor vi indvier denne vej og dermed markerer afslutningen på arbejdet med at forbinde 21 aimag med hovedstaden Ulaanbaatar. Projektet »Årtusindskiftets Vejforbindelser«, som omfatter mere end 7000 km asfalteret vej, er nu lykkeligt afsluttet. Det er et godt eksempel på, hvor lang tid det tager at gennemføre store udviklingsprojekter, og hvordan det lader sig gøre i kraft af en vedholdende og kontinuerlig proces«, sagde statsminister L. Oyun-Erdene, idet han takkede de relevan-

te myndigheder, investorer, ingeniører og teknikere for deres indsats.

Han udtrykte sin tilfredshed med det forhold, at åbningen af vejforbindelsen falder sammen med starten på den »Nye Revitaliseringspolitik«, og understregede, at dette projekt er et af de få, hvor investeringsudfordringen har været helt afklaret i overensstemmelse med reglerne for finansiering af store projekter og programmer, der har været sat i bero i mange år og endnu ikke er afsluttede.

I denne sommer vil store anlægsprojekter som fx bygningen af den 416 km lange Tavan Tolgoi-

Gashuunsukhait jernbane og den 226 km lange Zuunbayan-Khangai jernbane blive afsluttet, og anlæggelsen af Bichigt-Zuunkhatavch og Artssuuri-Shiveekhuren jernbanerne blive påbegyndt. Således vil alle grænsestationer blive forbundet af vejforbindelser, mens strategiske stationer forbindes af jernbanestrækninger. Det vil gøre det muligt for Mongoliet at øge sin kapacitet for transport, logistik og vareeksport og -import med en faktor 3-4.

Det blev under åbningsceremonien fremhævet, at ibrugtagningen af vejforbindelsen vil forkorte rejsetiden mellem Tosontsengel og Uliastai til 30-40 minutter i stedet for som tidligere 2-3 timer.

Statsministeren sagde ved afslutningen af sin åbningstale, at vejforbindelsen uden tvivl vil komme til at spille en vigtig rolle for Mongoliets økonomiske og sociale udvikling og ikke mindst bidrage til udviklingen af turismen i Zavkhan Aimag.

The Mongol Messenger
26(1610):1 – 01.07.22

Kransenedlægning

10. september er dagen, hvor man mindes ofrene for den politiske undertrykkelse. Formanden for parlamentet G. Zandanshatar og statsminister L. Oyun-Erdene viste deres respekt ved at nedlægge kransen ved monumentet for de politisk undertrykte. De havde selskab af parlamentsmedlemmer og medlemmer af kabinettet, repræsentanter for politiske partier, ngo'er og al-

mindelige tilskuere. Traditionen går tilbage til 1996 på baggrund af en vedtagelse i parlamentet.

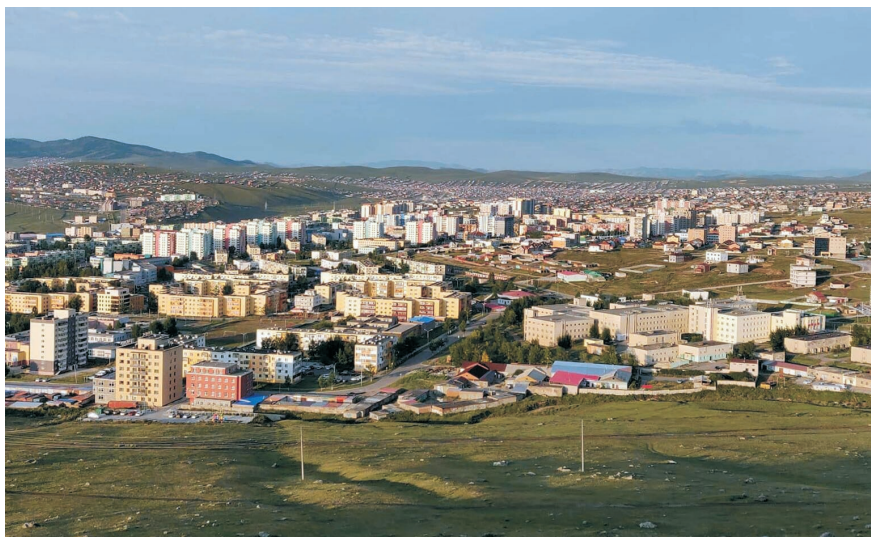
Undertrykkelsen menes at være foregået mellem 1922 og 1990, hvor man antager, at der har været 36.000 ofre. Ifølge Statens Rehabiliteringskommission er 31.357 ofre blevet rehabiliteret. I alt MNT 80,5 mia. [DKK 187 mio.] er blevet ydet i kompensation til 19.434 borgere,

herunder børnebørn, søskende, nevøer og niecer af de undertrykte.

Den dystre historie, der førte til de tragiske begivenheder, har sin baggrund i både ydre og indre forhold, ideologisk polarisering og politiske konflikter. Moralen for Mongoliet er at beskytte sin nationale uafhængighed, suverænitet og frihed, at opbygge et retssamfund baseret på retfærdighed og at sikre freden.

The Mongol Messenger
36,37(1619,1620):3 – 16.09.22

Byudvikling i Mongoliets næststørste by

I den nordlige del af Mongoliet ligger byen Erdenet, landets næststørste by med godt 100.000 indbyggere. Byen opstod i 1970'erne omkring verdens fjerdestørste kobbermine og har gennem tiden tiltrukket indbyggere, der kunne få arbejde i minen. Byen er derfor kendetegnet ved stor tilflytning og en del af befolkningen bor fortsat i traditionelle småhuse og ger, mens hverken varmforsyning eller boligkvalitet er fulgt med tilstrømningen til byen.

Sammen med internationale samarbejdspartnere er Swecos arkitekter og ingeniører engageret i at foretage forundersøgelser for *The European Bank for Reconstruction and Development* (EBRD) for at udvikle byens varmforsyning og boligkvalitet.

Projektet sigter på at opdatere og udvide fjernvarmenettet i byen for at nå flere beboere og implementere en varmforsyning, der kan nedsætte den nuværende udledning af CO₂ fra de ca. 17.500 husholdninger, der i dag fyrer med kul. Desuden analyserer Sweco en del af den eksisterende boligmasse for at foreslå tiltag, der kan gøre bygningerne mere

energieffektive og mindske energitabet.

Danske almene boliger

Som en del af projektet skal Sweco komme med forslag til at etablere nye boliger til den del af befolkningen, der i dag bor i traditionelle telte eller små etplanshuse uden indlagt vand, varme eller kloakering.

Med erfaring og inspiration fra den danske almene boligmodel, men tilpasset de mongolske bygge- og boligtraditioner, udvikler Sweco forslag til økonomisk attraktive boliger til lavindkomst-beboere for at løfte deres bo- og levestandard. Boligerne bliver designet så klimavenlige som muligt og med et fokus på at skabe rammer om fællesskaber i og mellem husene.

Projektet i Erdenet inkluderer både socio-økonomiske, miljømæssige, finansielle, tekniske og organisatoriske analyser, ligesom Sweco indarbejder vurderinger af fremtidige klimaændringer og behovet for grøn omstilling af byen. På baggrund af forundersøgelserne vil EBRD foreslå, hvordan projekterne kan virkeliggøres.

Sweco har i mange år arbejdet for EBRD på lignende projekter og samarbejder i projekterne med Sweco AB i Sverige, rumænske BDO samt to mongolske firmaer.

Klimasikring i Erdenet

Sweco har tidligere udarbejdet projektforslag til klimasikring og vandforsyning i Erdenet – projekter som nu detailprojekteres med henblik på implementering i løbet af de næste 2 år.

Erdenet ligger i en bjergdal, og en del af byen bliver jævnlige oversvømmet pga. de årlige, meget voldsomme regnskyl i højderne ovenfor byen – et fænomen der forventes at blive værre i takt med klimaforandringerne. Oversvømmelserne har medført mange ødelæggelser, og både mennesker og husdyr er omkommet.

I klimaprojektet opstiller Sweco detaljerede hydrologiske og hydrauliske modeller for afstrømningen fra bjergene og i drækanalerne, der i øjeblikket er utilstrækkelige eller forkert designet.

Målet er at indbygge forslag til at opstemme vandet i bakkerne og nedbringe afstrømningshastigheden ved at ændre designet og udnytte naturlige åbne arealer og grønne, bevoksede områder til at holde på vandet.

Opgaven er også institutionel, idet Sweco rådgiver myndighederne til at styre dette og andre projekter, ligesom Sweco vejleder de relevante institutioner med henblik på at planlægge, designe og vedligeholde byens klimasikringsforanstaltninger på bedst mulig vis.

SWECO
Pressemeddelelse

Tseegii fortæller historier for børn i Valbyparken 4. juni i anledning af FN's årlige internationale børnedag. Hvert år 1. juni markeres børnedagen i mange lande verden over for at gøre børn bevidste om deres rettigheder. Ikke mindst i Mongoliet fejres dagen med arrangementer for børn i alle aldre. Som et forsøg på at udvikle Dansk Mongolsk Selskabs medlemsaktiviteter tog Tseegii og Bulgantsegiu initiativ til at samle dansk-mongolske børnefamilier til en pic-

nic i Valbyparken. Programmet indeholdt en masse aktiviteter for børnene med konkurrencer, børnelege, fællesspisning og uddeling af slikposer. Arrangementet blev en stor succes med deltagelse af ca. 20 børn og 15 voksne. Den danske sommer viste sig fra sin allerbedste side. Bestyrelsen overvejer nu, om arrangementet skal gentages til næste år, og den vil forsøge at mobilisere flere frivillige til at hjælpe til med arrangementet. Foto: Jan Koed

Fredag 19. august fik selskabet besøg af en delegation af akademikere fra forskellige universiteter i Mongoliet. De havde deltaget i et EU-støttet projekt i Lund om at udvikle kurser i bæredygtigt boligbyggeri på et af Mongoliets universiteter. På initiativ af Narangerel Davaasueren blev de inviteret til København for at høre om

Dansk Mongolsk Selskabs aktiviteter både som forening og ngo. Efter mødet i Nationalmuseets møderum blev deltagerne indbudt til at se særudstillingen om vikingerne, hvilket gjorde stor lykke. Det obligatoriske »familiefoto« blev taget foran Nationalmuseets hovedindgang i Ny Vestergade.

DMS nyt

MEDLEMSMØDER

- *Medlemsmøde 161*

Torsdag den 6. oktober kl. 18-19.30

BIBLIOTEKET, Mødeværket 2. sal

Rentemestervej 76, Kbh. NV

Mongolsk samtidskunst

Enkhchimeg Odgerel (Monica) er født i Ulaanbaatar i 1985. Hun siger om sig selv, at hun var et nysgerrigt og eventyrlystent barn, der følte sig tiltrukket af smukke ting. Som ung teenager i 1990'ernes mongolske storby blev hun påvirket af MTV og den vestlige musikscene. Hun var sikker på, at hendes fremtid lå i Europa.

Hendes drøm gik i opfyldelse, da hun blev inviteret til Roskilde Festival for at arbejde på Orange Scene i 2007. Hun flyttede til København og begyndte at studere design, men hendes passion for hjemlandets kunst- og musikscene er stadig levende og under udvikling.

For at forstå den mongolske samtidskunst må vi, ifølge Monica, gribe tilbage i tiden til revolutionsåret 1990. I skiftet mellem to systemer fokuserede det nye styre mere på folkets overlevelse frem for at støtte det mongolske kunstliv. Kunstnerne blev enormt forsømt i årtier og måtte kæmpe for deres egen overlevelse og udvikling. Men i de senere år er den mongolske samtidskunst kommet stærkt tilbage.

Monica fortæller om samtidskunstens udvikling illustreret med billedeksempler. Præsentationen holdes på engelsk.

Monica fotograferet i en udstilling på Louisiana.

THE HU

The HU bringer deres unikke kombination af heavy metal og traditionel musik fra Mongoliet tilbage til Danmark.

The HU startede med at lave musik i 2016 og fik hurtigt massiv interesse fra internationale musikmedier og fans verden over. Bandet, der kommer fra Mongoliet, kombinerer heavy metal med traditionel mongolsk strubesang og har på den måde skabt en helt unik lyd.

Deres første to videoer, 'Yuve Yuve Yu' og 'Wolf Totem' gik viralt og bandet fik hurtigt stor international succes.

København | Den Grå Hal | 31.10. kl. 20

Århus C | Train | 01.11. kl. 20

Billetter: www.livenation.dk

Kommende møder

Bestyrelsen forbereder flere medlemsmøder i efteråret. Desværre var aftalerne ikke faldet på plads ved redaktionens slutning. Følg med i nyhedsbrevet, hjemmesiden og Facebook.

Generalforsamling og Tsagaan Sar 2023

Næste års generalforsamling og forårsfest vil blive afholdt 4. marts 2020 i Spejdercentret på Wagnersvej 33, Kbh. SV.

Programmet vil være som sidste år med generalforsamling kl. 16 og festmiddag kl. 18-23.

Støttebidrag

I mange år har kontingentet for et medlemskab af DMS ligget fast på 200 kr. for én person og 300 kr. for to på samme adresse. Bestyrelsen ønsker fortsat et bevare kontingentet på dette niveau til trods for stigende udgifter til bl.a. produktion og udsendelse af Ger.

Ønsker du at betænke selskabet med et ekstra bidrag til driften modtages dette med taknemmelighed. Kontonr. se side 2.

Tusind tak til de medlemmer, der allerede har doneret et beløb i år. *kas*

Afsender:
Dansk Mongolsk Selskab
c/o Jan Koed
Clara Pontoppidans Vej 41
2500 Valby